

T.C.

İzmir University

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Bölümü

BATI ALMAN BASINI ve BİR ÖRNEK

"DER SPİGEL"

(Yüksek Lisans Tezi)

Selma ULUS

İstanbul - 1989

T. C.

Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

3160

T.C.

Marmara Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Gazetecilik ve İhtlak İlişkiler Bölümü

BATİ ALMAN BASINI ve BİR ÖRNEK
"DER SPIEGEL"
(Yüksek Lisans Tezi)

Selma ULUÇ

Danışman : Prof.Dr. İsmet GİRİTLİ

İstanbul - 1989

ÖNSÖZ

Bu çalışmada, basının B.Almanya'da geçmişten günümüze olan gelişimini, özelliklerini incelerken B.Alman basını içinde özel bir yeri olan haftalık haber-magazini "Der Spiegel" hakkında da bilgiler aktarmaya çalıştım.

Amaçım bu konuda yapılmış olan bilimsel çalışmalardan yararlanıp Batı Alman basını hakkında bizi aydınlatacak gerektiğinde bize kaynak vazifesi olabilecek bir çalışma ortaya koymaktır.

Yazılanlar bir yorum değil, bu konudaki çalışmaların derlenerek bir bütün şeklinde sunulmasıdır.

Brachvogel, "hiç kimse yoktur ki hayatta unutulmaması gereken bir şeyi unutmuş olsun" demiş. Ben hiç bir şeyin unutulmadığı, eksiksiz, dört dörtlük çalışmaların yapılmış olduğunu biliyorum. Bu alıntının buradaki tek görevi çalışmadaki eksiklere ya da hatalara iyi niyetle bakılarak bağışlanmasını sağlamaktır.

Çalışmam sırasındaki yardımları, eksilmeyen hoşgörüsü ve sabrı için sayın hocam ve tez danışmanım Prof.Dr. İsmet Giritli'ye sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

GİRİŞ

Demokratik ve kapitalist toplumlarda gazeteler, günün haberlerini toplayan, kamu hizmetine yatkın bir araç, fikirlerin yayılması alanında kurulmuş bir tekel, özgürlüğün belli başlı kalesi olarak bilinir.

Gazeteler hayır maksadına hizmet eden ya da reform üstlenen kuruluşlar değildir. Bununla birlikte bir kamu hizmeti gördükleri kabul edilir. Basının kamunun ahlaksal hüviyetine etkileri muhakkaktır. Bu nedenle basın özgürlüğü demokratik rejimin ana direklerinden biri sayılır.

Alman toplumu geçmişinde düşünce özgürlüğüne getirilmiş ağır kısıtlamaları unutmamak, geçirdiği acı deneylerin bilincinde olarak II. Dünya savaşı sonrası basına geniş özgürlükler sağlamıştır.

Ancak yargı, yasama ve yürütmeden oluşan üç Devlet gücünün "dördüncü Güç" basını kontrol altında tutma çabaları günümüzde de sürmektedir.

Demokratik bir ülke olan B.Almanya'da Milli Savunma Bakanı Strauss'la ilgili bir yazının Der Spiegel dergisinde yayınlanması ülkede hükümetin basına antidemokratik bir tutum içine girmesine neden olmuştur. Görülmektedir ki sansür biçim ve görünüm değiştirmiş olarak tarihin derinliklerinden günümüze ulaşmıştır ve basın özgürlüğü hala sürmektedir.

Bu çalışmanın ilk bölümünde Alman basın tarihi, düşünmenin, yazmanın ve haberleşmenin engellendiği, sansürün tüm şiddeti ile hüküm sürdüğü dönemler ele alınmış basının gelişim süreci özetle anlatılmıştır..

İkinci bölümde bugünkü basın incelenerek ortaya konmuş üçüncü bölümde ise Batı Alman basını içinde "ifşa edici" yazıları ile birçok düşman kazanmış olan Der Spiegel dergisi konu edilerek değerlendirilmiştir.

İ Ç İ N D E K İ L E R

ÖNSÖZ	<u>Sayfa</u>
GİRİŞ	
BİRİNCİ BÖLÜM - BATI ALMANYA'DA BASININ DOĞUŞU VE GELİŞİMİ	1
A - SANSÜRLE MÜCADELE YILLARI	1
1- Matbaanın İcâdı	1
2- İlk Baskı Örnekleri, Sansürün Doğuşu	2
3- İlk Gazetelere Doğru	3
4- Basının Gelişimini Sağlayan Faktörler	5
B - SİYASİ DÖNEMLERDE BASININ DURUMU	6
1- Weimer Cumhuriyet Dönemi Basını	6
2- Nasyonal Sosyalist Dönemi Basını	6
3- II.Dünya Savaşından Sonraki Basın	8
İKİNCİ BÖLÜM - GÜNÜMÜZ ALMAN BASINI	11
A- BATI ALMAN BASINININ YAPISI	11
1- Gazete Arzı	11
2- Basılı Kitle İletişim Araçlarının Arz-Talep İlişkisi	13
3- Alman Basınının Tekelleşme Sorunu	15
B- BUGÜNKÜ ALMAN BASININDA GAZETELER	17
1- Abonman, Yoluyla Satılan Gazeteler	18
a) Frankfurter Allgemeine Zeitung	18
b) Die Welt	19

c) Süddeutsche Zeitung	19
d) Frankfurter Zeitung	20
2- Sokakta Satılan Gazeteler	20
3- Alman Basınının Haber Kaynakları : Ajanslar	23
4- Batı Almanya'da Dergiler	23
5- Dernek Yayınları	27
6- Uzmanlık Dergileri	27
7- Alternatif Basın	27
8- Haftalık Politik Gazeteler (Haber-Magazin)	28

C - ALMAN BASINININ YASAL TEMELLERİ	31
-------------------------------------	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM - DER SPIEGEL HABER MAGAZİNİNİN ALMAN TOPLUMUNDAKİ

YERİ	33
A - DERGİNİN ÇIKARILIŞI	33
B - 1950'Lİ YILLARDA SPIEGEL	34
C - "SPIEGEL AFFİRE" SPIEGEL OLAYI'NIN İÇYÜZÜ	35
D - DER SPIEGEL'İN TİCARİ YAPISI	36
E - SPIEGEL HABERLERİNİN ÖZELLİKLERİ	38
F - SPIEGEL'İN ÇALIŞMA TARZI	39
G - SPIEGEL'DE DOKÜMANLARIN ARŞİVLENMESİ	42
H - SPIEGEL'İN SATIŞI	46
I - SPIEGEL'İN TEKNİK ÜRETİMİ	47
J - SPIEGEL'İN OKUYUCU YAPISI	48
K - SPIEGEL OKUNLARININ DERGİ ÜZERİNE GÖRÜŞLERİ	50
L - SPIEGEL'İN DIŞ ÜLKELERDEKİ OKUMA ORANI	53
M - SPIEGEL HAKKINDAKİ ELEŞTİRİLER	54

SONUÇ	56
-------	----

BİBLİYOGRAFYA	58
---------------	----

BİRİNCİ BÖLÜM - BATI ALMANYA'DA BASININ DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

A- SANSÜRLE MÜCADELE YILLARI

1- Matbaanın İcadı

Kanada'lı Profesör Mc Luhan, Haberleşme konusundaki sosyolojik araştırmalarında, önce media'yı yani aracı iyi tanımlamak gerektiğini söyler. Mc Luhan'a göre, "araçlar insanların teknolojik uzantısıdır". Tekerlek, yol, araba gibi telefon, matbaa, radyo, televizyon da insanın uzantısıdır. Media'lar veya araçlar sadece insanın araçlarına yardım etmekle kalmaz aynı zamanda onun toplum içindeki yaşam sistemini de değiştirirler. Örneğin, matbaa, sözlü haberleşme döneminden farklı düşünce ve duyguların yayılmasına neden olmuştur. Yazının ve matbaanın ortaya çıkmasıyla başlayan bu evrede kitap basım yaygınlaşmış, kutsal kitapların tek yönlü yorumu terk edilerek doğma kırılmış, özgürlük üzerine dayalı reformun gelişmesi olanakları doğmuştur(1).

Gutenberg'in yalnız Almanya için değil bütün dünyada basının gelişmesi için önemli olan bu buluşu ile, tek tek metalden yapılmış olan harfler yan yana dizilerek istenen biçimde sayfalar düzenlenmekte, basım işleminden sonra da bu harfler dağıtılıp gereğinde yeniden kullanılmaktadır. Böylece harf baskısının keşfi, haberlerin kitle halinde yayılmasını kolaylaştırmıştır.

Matbaa, haber alma tarihinin en önemli olayıdır. Ancak icadın gerçek bir endüstri haline dönüşebilmesi için dört yüzyıldan daha fazla bir zamanın geçmesi gerekmıştır. Bu süre boyunca insanlar, sosyal iletişimin yavaş yavaş kurumlaşmasına tanık olacaklardır.

(1) Marshall Mc Luhan, Die Gutenberg - Galaxis, Das Ende des Buchzeitalters.
Düsseldorf/Wien 1968, s.18.

2- İlk Baskı Örnekleri, Sansürün Doğuşu

Matbaanın icadından sonra Batı Almanya'da ilk zamanlar tek yapraklı baskılar görülür. Gazetelerin öncüleri olarak niteliyebileceğimiz bu ilk örnekler duyuru amacını taşıyan bültenlerdir : 1482'de salte paraya karşı uyarı için basılmış olan bülten bunlara örnek olarak gösterilebilir. Eski matbaacılık örneklerinin daha ileri şekli, düzensiz yayınlanan, genellikle birkaç yaprak olan el ilânları, büroşürler (Flugblätter)dir. Bunlar güncel bir konuyu işleyen, ideolojiyi yaymaya çalışan, propoganda amacına dayalı polemiklere giren veya kilise ayini duyurusu amacıyla dağıtılan baskılardır; Frankfurt Am Main veya Leipzig'te basılan ayin duyuruları bu tür ilk baskı örnekleridirler(2) .

Almanya'da basının gelişimi başından itibaren devletin ve kilisenin düzenlemeleri ile olmuştur. Matbaanın icadı bir yandan özgür düşüncüyü geliştirirken bir yandan da değişik sansür biçimlerini geliştirmiştir. Bu yüzden Almanya'da basın tarihi aynı zamanda fikir hürriyeti ve fikir kısıtlaması tarihi ile birlikte ele alınabilir. Kilise, matbaayı kontrol altına almaya ve kendi kontrolu dışındaki basma ve yayma işlemini engellemeye çalışmıştır. 1501'de Papa VI. Alexander yayınladığı emirnamede, katolik inancına ters düşecek ya da insanların başını derde sokabilecek yazıların basılmasını önlemek için Kilisenin matbaaların üzerlerinde tam bir sansür yetkisine sahip olmasını istemiştir.

Kilisenin yanı sıra siyasal iktidarlar da kendi sınırlamalarını getirmekte gecikmemişlerdir. 1529'da Speyer Krallık Parlamentosu ilk ön sansürü uygulamıştır; 1570-1571'den itibaren tüm basılı yayınlar için devletten ruhsat alma zorunluluğu getirilmiştir. Basın hükümlerine karşı gelme ruhsat iptâli, meslekten men, hapis, dayak, ülkeyi terk zorunluluğu gibi artan cezalarla önlenmeye çalışılmıştır(3) .

(2) Walter Von La Roche, Ludwig Maassen, "Maassenmedien. Fakten, Formen, Funktionen in der Bundesrepublik Deutschland," Heidelberg, 1983. s.37.

(3) A.g.e.,s.38.

3- İlk Gazetelere Doğru

İlk defa klâsik gazete kriterlerine uygun basılı yazılar 17.yüz-yıl başında Almanya'da görülür. Bu kriterler konuda güncellik ve muntazam aralarla basılma gibi hususlardır. 1609'da ufak bir Alman kenti olan Wolfenbüttel'de Augsburg yakınında, bugünkü tanımla gazete adını verebileceğimiz bir yayın başlamıştır; "Aviso Relation Oder Zeitung". Bu haftalık gazetelere ikinci bir örnek yine aynı yıl Strasbourg'ta yayınlanan "Relation Aller Fürnemmen'dir. Böylece ilk dönemsel yayınların anavatanın Almanya olduğu söylenebilir.

Gerçekten 1600-1621 yılları arasında Augsburg, Köln, Strasbourg, Frankfurt, Nürnberg, Hamburg, Münih ve Viyana gibi kentlerde ilk gazeteler yayınlamaya başlamış ve bu gazetelerle kamuoyunu ilgilendiren olaylar düzenli bir biçimde kitlelere duyurulmuştur.

Ancak sansür uygulamaları devam etmektedir. Habsburg hanedanından II. Rudolf 1608 yılında Frankfurt'ta kurduğu yüksek sansür mercii (Oberzensurbehörde) ile tüm basını devlet-kilise denetimine sokmuştur(4).

17. Yüzyılda Almanya, siyasal birlikten yoksun, küçük krallıkların birleşmesinden oluşmuş bir devlettir. Dolayısıyla, henüz bir Alman kamuoyunun oluşmaması ve sıkı bir sansür gerçek bir basının doğmasını geciktirecektir.

17. yüzyıl boyunca diğer Avrupa ülkelerinde ve Amerika'da kilise ve devlet sansürüne karşı gelen güçler giderek güçlenirler. 1695'te İngiltere'de sansür kaldırılır. 1791'de A.B.Devletler anayasasına konan ilk ek maddede ile basın teminat altına alınır. Buna karşın, Almanya'da bu konudaki girişimler başarısız kalmıştır. Sansür, 1874 yılına kadar sürecek, 1874 Mayısında çıkarılan Basın Kanunu ile basın gelişme gösterecektir(5).

Bu arada Fransız İhtilalinin ortaya çıkardığı özgürlük, eşitlik gibi yeni kavramlar Almanya'da aydınlar arasında ilgiyle karşılanır. Fransız İhtilâlinin etkisiyle yayınlar yapan "Intelligenzblatt" (1776 - 1782) ve

(4) Kayıhan İçel, Kitle Haberleşme Hukuku, İstanbul 1985, s.21.

(5) Wilhelm Bing, Alman Basınının Tarihçesi (Hürriyet Vakfı, 1983 yılı II. Seminer Tutanakları, Eğitim Yayınları, No.4), S.23-24.

"Staatsanzeigen" (1783) adlı dergiler siyasi ve edebi yayınları ile şöhret yapmışlardır(6).

13. Yüzyıl başında yeni bir gazete tipi olarak Aydınlar Bülteni "Intelligenzblatt" ortaya çıkar. Bunlar politik haber vermeleri yasaklanmış ilan gazeteleridir. Aynı zamanda resmi açıklamalar için de kullanılan bu gazetelerin masrafını devlet üstlenmiştir. Görüldüğü gibi Aydınlar Bülteninin ismi ile içeriği arasında bir ilişki yoktur. Kiliseler, manastırlar, Devlet adamları, doktorlar gibi belli sosyal gruplar bulundukları mevki dolayısıyla kendilerini abone olmak zorunda hissetmişlerdir.

Yine bu dönemde kitaba benzer öğretici dergilerin yanısıra belli gruplara seslenen dergiler çoğalır. 1725'te ilk kadın mecmuası "Die Vernünftigen Tadelrinnen" yayınlanır(7).

1848 yılında devlete ayrılmış olan ilân tekeli ortadan kalkmıştır. Bu olay, gazetelerin ilânlardan yararlanabilmeleri için muhtemel para cezalarına karşı ihtiyatlı davranıp, siyasal yazılar yerine edebi yazılara ağırlık vermelerini gerektirir.

1850'den sonra ekonomik kalkınma gereği, yatırım yapmak isteyenlere gereken ön bilgileri vermek amacıyla bu kez gazeteler mali haberlere daha geniş yer verirler. Örneğin, Frankfurt'ta Bankacı Leopold Sonnemann'ın çıkardığı ekonomik bilgileri içeren bülten 1859'dan sonra günde iki kez basılı yapan bir gazete haline dönüşmüş ve Gazetta de Frankfurt adlı bu gazete daha sonraları Almanya'nın büyük siyasi gazetelerinden biri olmuştur.

1870 yılında Fransa'ya karşı kazanılan savaşla basının desteğini kazanan Bismark, gazetelere büyük ilgi duymasına karşın gazetecileri hakir görür, muhalefet basınına karşı çok şiddetli davranır. Frankfurter Zeitung'ta yayınlanan bir istatistiğe göre 1874 yılına kadar hükümetin basın hakkındaki 784 şikayetinin 610'u mahkumiyetle sonuçlanmıştır. Bu durum, 1874 yılı

(6) Hasan Refik Ertuğ, Basın Yayın Hareketleri Tarihi, İstanbul 1970, s.76.

(7) Walter Von La Roche, Ludwig Maassen, "Massemedien. Fakten, Formen, Funktionen in der Bundesrepublik Deutschland", Heidelberg, 1983. s.37-38.

Hayısında çıkarılan Basın Kanunu ile basın Özgürlüğünün yasal teminat altına alınmasına deyin sürmüş liberal eğilimli imparatorluk kanunu ön sansürü kaldıran jüri yetkisini kabul etmiştir(8).

Bununla birlikte, 1874 Alman İmparatorluk Basın Kanununun dokuzuncu paragrafı, önemli yayınların her sayısının nâgır tarafından polis makamlarına tevdi edilmesini öngörmüştür. Böylece bu hüküm polise önemli yayınların düzenli olarak izlenmesi ve zararlı görülenlere yayından önce el konması olanağını vermişti. Böyle bir amaca hizmet eden tevdi yükümlülüğün basın da sansür rejiminin kalıntısı olduğu kuşkusuzdur(9).

1878 yılında geçici olarak yürürlüğe konan bir kanunla faydalanan Bismark sosyalist gazeteleri kapattırır. "Basın bir kuvvettir ve onun faydalanmak gerekir" diyen Bismark basının ilk devirdiği kişi olmuş ve liberal basın esas gelişmesini onun devrilmesinden sonra göstermiştir.

4- Basının Gelişimini Sağlayan Faktörler

19. Yüzyılın ilk yarısı, 1789'da Fransız İhtilali ile başlayan ve sürüp giden ayaklanmalarla geçer. 60-70 yıl süren bu hareketli devir, hemen bütün Avrupa ülkelerinde gazeteciliğin gelişmesine ve ilgi toplamasına yardımcı olur. Düşünce ve siyaset alanındaki gelişmelerin yanı sıra baskıcılık sanatına kulo kağıt sayesinde tek yapraklı baskı yerine kesintisiz ardarda baskıya olanak tanıyan Rotatifler (1872) ve Linotip makineleri (1884) bir haber metnini bütün halinde hazırlayarak resimli gazetelerin geleceğini hazırlar.

Basını geliştiren icâtların yanı sıra, telgraf ve telefonun icadı ve demiryollarının yapısı ile haberleşme süratı kazanır. 19. yüzyılda meydana gelen bu değişimler sonucu, basına bütün dünyadan süratle haber alma olanağını sağlayan basın ajansları doğar.

(8) Nuri İnügür, Basın ve Yayın Tarihi, İstanbul 1978, s.122-123.

(9) Kayıhan İgel, Kitle Haberleşme Hukuku, İstanbul 1985, s.109.

19. yüzyıl sonlarında tüm bu yenilikler ve kapitalist sistemin gelişimi ile okuyucu sayısı ve traşın artması sonucu basın, "kitle iletişim aracı" olarak ekonomik ve politik bir güç şeklinde karşımıza çıkacaktır.

B- SİYASİ DÖNEMLERDE BASININ DURUMU

1- Weimar Cumhuriyet Dönemi Basını

I. Dünya savaşından sonra, Almanya'da ve tüm dünyada beliren ekonomik kriz basını etkilemiş, bu nedenle il ve ilçelerdeki yerel gazetelerin varlığı tehlikeye girmiştir. Bu durum sanayicilerin işine yaramış, kamuoyunu etkileyebilecek nitelikteki gazeteler, ucuz fiatlarla ele geçirilmişlerdir. Özellikle, Cumhuriyet aleyhtarı sanayici Hugenberg bu yolla Alman basınının önemli kısmına sahip olmuştur.

Ekonomik durumun ağırlığına rağmen basın, Weimar Anayasasının sağladığı özgürlükten yararlanmaktadır. Weimar Anayasasının 118. maddesinde basın özgürlüğü; "Her Alman fikrini, genel yasalar çerçevesi içinde, söz yazı, resim ya da herhangi bir tarzda serbestçe ifade etme hakkına sahiptir." şeklinde belirlenir.

1928 yılında Almanya'da, tarafsız, milliyetçi, katolik, sosyalist, demokrat, liberal, nasyonal sosyalist olmak üzere çeşitli eğilimlerin temsilcisi durumundaki yayınların sayısı 10.686'dır(10).

Nasyonal Sosyalist Dönemi Basını

Nasyonal Sosyalist Partinin 1933 yılında iktidara gelmesiyle, basın bu rejimin bir unsuru olarak onun hizmetinde bir kuvvet olarak karşımıza çıkar. Hitler, 28 Şubat 1933 yılında yayınladığı "Halkın ve Devletin Korunmasına Dair Kararname" ile Wiemar Anayasasının 118. maddesinde yer alan söz ve basın özgürlüğüne ilişkin hükümü yürürlükten kaldırır. Yine 4 Ekim 1933 tarihinde çıkardığı Yazı İşleri Müdürleri Kanunu' (Schriftleitergesetz)-nda basının nasyonal sosyalist rejime uygun kamusal görevlerini belirtti.

sonra, yazı işlerinin gazetelerde yayınlanacak yazı, haber ve resimlerle devletin çıkarlarını korumaya ve nasyonal sosyalist rejime destek olmaya özen göstermelerini emretmiştir. Böylece Nazi Devlet Örgütü bütün özgürlükleri yokederek, haberalma kaynakları üzerinde mutlak bir kontrol yetkisi kurmuştur.

Bu kontrol ve sansüre dayalı mekanizmanın istenen biçimde işleyebilmesi için Hitler, "Propaganda Ve Halkı Aydınlatma Bakanlığı" (Ministerium Für Volksaufklärung und Propaganda) adıyla güçlü bir örgüt oluşturmıştır. Örgütün başkanı Dr. Joseph Goebbels, basının görevleri hakkındaki fikirlerini; "Önemle üzerinde durduğum gibi, basının görevi yalnız bilgi vermek değil, bilâkis aynı zamanda yönlendirmek olmalıdır. Burada söz edilen herşeyden önce milli basındır. Baylar, çalışmalarından milletin faydalanacağı, muazzam ve çok önemli bir kitle etkileyici vasıta olan basının çok iyi biçimde organize edilerek, hükümetin elinde istediği şekilde çalabileceği bir piyano haline gelmesini sizler de ideal bir durum olarak kabul etmelisiniz".şeklinde belirler.

Alman basınının bu döneminde tüm basın Propaganda Bakanlığının emri altındadır.

Eski bir gazeteci olarak basının büyük rolü ve önemini kavramış olan Hitler, basını amaçlarını gerçekleştirmek maksadıyla kullanmış ve bu amacını nasyonal sosyalist partisinin menfaatlerini savunan gazetelerin yayınına izin vermek ve sadece nasyonal sosyalist gazetecilere yayın hakkı tanımak suretiyle gerçekleştirmiştir. Sonuçta pek çok yayınevi kapanmış, pek çok yazar da susturulmuştur.

Tablo 1'de görüldüğü gibi 1932 yılında Almanya'da 4703 gazete bulunmaktadır. Bunlardan 94 tanesi Nasyonal Sosyalist İşçi Partisine (NSDAP) aittir.

1939 yılında pek çok gazete kapatıldığından bu sayı 2200'e düşmüştür. Bu sayı içinde NSDAP'a ait gazete sayısının 200'e çıktığını görüyoruz.

Nihayet 1944 yılında 977 gazeteden 352'sinin yanı sıra 302'sinin nazi gazetesi olarak basıldığını görüyoruz. Gazeteler iç karıştı sağılamak, asılsız haberlerin basılmasını önlemek gibi bahanelerle kapatılmışlardır.

Nasyonel Sosyalist Parti Basının Gücü

Yıl	Gazeteler	Nasyonal Sosyalist Basın (NSDAP)	Baskı Sayısı (Milyon)	
			Toplam	Nasyonal Sosyalist Basın
1932	4703	94	26,0	1,0
1939	2288	200	16,0	6,1
1944	977	352	25,1	20,7

TABLO 1

Günlük ve haftalık gazetelerin günlük baskı sayıları

KAYNAK : Hermann Meyn; Massenmedien in der Bundesrepublik Deutschland Berlin 1985 s.17.

3- II. Dünya Savaşı Sonrası Basın

II. Dünya savaşının sonunda bir enkaz, bir harabe haline gelen Almanya'da genel bir haber açlığının yaşanmasına rağmen yeni bir basının kurulması için gereken şartlar olumsuz niteliktedir.

12 yıl süren Nasyonal sosyalist rejimin totaliter yönetiminde konuşulmuş ve yazılmış olanlar basına kara çalmış onu lekelenmiştir. Basın herşeye şüpheyle bakan okuyucunun yeniden güvenini kazanmak, haberlerin yeniden inanılır olmasını sağlamak zorundadır.

Basının yeniden doğuşu Almanya'yı işgal etmiş olan Müttefik Devletlerin (Amerika, İngiltere, Fransa, Sovyetler Birliği) istek ve görüşleri doğrultusunda olur.

Müttefik Devletler, Almanya'yı işgal ettikten sonra geçmişini yok sayılan (tabula rasa) Batı Almanya'da işe sıfırdan başlarlar. Amaç, Demokratik-özgür bir topluma düzeni yaratmada yardımcı olacak yeni bir medya sisteminin geliş-

tirilmesidir(11).

1944 yılında işgal kuvvetlerinin psikolojik savaş bölümünün hazırladığı programa göre Batı Alınan basınının kuruluşu Anglo-Amerikan enformasyon politikasına uygun biçimde ve üç aşamada gerçekleşir.

1- Öncelikle tüm sosyal faaliyetler durdurulur. Daha sonra gazete çıkarma kesinlikle yasaklanır.

2- Askeri gazeteler yayınlanır.

3- İşgal kuvvetlerinin kontrolü altında Alman gazetelerinin yayınına izin verilir.

1949 yılı sonuna kadar batı işgal bölgesinde 149, Batı Berlin de 20 imtiyazlı (lisanslı) gazete ortaya çıkar(12).

Müttefik devletlere göre, yeni imtiyazlı basının görevi, Alman halkını Nasyonal sosyalist ve militarist zihniyetten demokrasiye çekmektir. Bu nedenle gazete çıkaracak olan imtiyazlı kişiler özenle seçilmiş, politik geçmişli olmayan, daha önce gazetecilik yapmamış, mesleki güven açısından işgal kuvvetlerinin olurluğunu (prestijini) kazanmış kişiler bu imtiyazdan yararlanabilmiştir.

Bunun sonucunda, işgal Almanya'sında 113 imtiyazlı gazete sahibinin 1/4'i basın mesleği dışındaki kişilerden oluşmuştur.

Bu dönem basınında ilk gerçek antinasyonal sosyalist basın örneği kapitülasyonlardan 3,5 ay evvel 24 Ocak 1945'te çıkan "aachener Nachrichten"-dir. Bunun ardından "Frankfurter Rundschau", "Die Braunschweiger Zeitung" ve "Berliner Tagesspiel" adlı gazeteler aynı siyasi görüşte gazeteler olarak yayın hayatına girmişlerdir.

Müttefik Devletler, kendi işgal sınırları içinde kendi yayın organlarını çıkarmışlardır : "Die Neue Zeitung" Amerika, "Tägliche Zeitung" Sovyetler Birliği, "Die Welt" İngiliz, "Nouvelles de France" Fransız işgal kuvvetleri yayın organlarıdır(13).

Georg Hellack, Presse und Rundfunk in der Bundesrepublik Deutschland (der) Manfred Neuber, Wolfgang Weber, Bonn 1987 s:1

(12) Hermann Meyn, Massenmedien in Der Bundesrepublik Deutschland, Berlin 1985, s.37.

(13) A.g.e., s.37.

Bu dönemde, gazete çıkarmanın izne bağlanması, yayından önce ve yayından sonraki sansür uygulamaları, kısaca işgalci ülkelerin getirdikleri kontrol sistemi, basın hürriyetini ciddi şekilde sınırlandırır, gazetelerin kuruluş ve gelişmelerini engeller. Özgün bir basından söz etmek mümkün değildir. Çünkü, kontrol altındaki bu basın, birçok engellemelerin yanı sıra öncelikle, işgal kuvvetleri ile ilgili düşüncelerini açıklamaya özgürlüğüne sahip değildir. Haber kaynağı olarak işgal kuvvetlerine ait ajansları kullanan gazeteler, hal-ki ancak bu devletlerin arzu ettiği oranda ve yönde bilgilendirebilmişlerdir.

Bu dönem basınında yaşanan tüm kısıtlamalar, sınırlandırmalar, işgal kuvvetlerinin Alman toplumunu demokratikleştirme çabalarına bağlanabilir. Ancak sonuçta, Alman halkını antinazileştirme amacı da taşısa basının izne bağlanması tatsız bir gereklilik taşıyan olaydır.

Basın özgürlüğü için ilk adım Amerika'dan gelir. Hemen ardından, İngiltere ve Fransa da; baskıdan sonra sansürle yetinirler.

Nihayet, 21 Eylül 1949'da işgal yüksek komisyonu, Federal Almanya'da yaşayan tüm Almanların önceden herhangi bir belge almadan gazete çıkarabileceklerini duyurur. Yalnız, Nasyonal Sosyalist dönemin suçluları ve o dönemde bu partide sorumlu mevkide bulunanlar bu kanundan yararlanma hakkına sahip değildirler.

Alman Anayasasının 5. maddesinin 1. fıkrasında ifade olunan bu özgürlüğün hemen ardından, 400 civarında bulunan gazete sayısı 6 ay içinde 568'e çıkar(14).

Nasyonal Sosyalist partiyle çalıştıkları iddiası ile 1949'a kadar lisans (ruhsat) alamayan eski gazeteler yayın hayatındadırlar yeniden. Eskilerin matbaa ve teknik olanaklara sahip olma avantajına karşın, imtiyazlı gazeteler de bu arada bazı bölgeleri ele geçirmişlerdir. Yeni ve eski yayıncılar arasında 1949-50 yılları arasında büyük bir rekabet başlar. Ancak ekonomik olarak daha verimli çalışabilmek amacıyla eski yayıncılar diğer gazetelerle birleşme yoluna gidileceklerdir.

(14) A.g.e., s.39

İKİNCİ BÖLÜM - GÜNÜMÜZ ALMAN BASINI

Bir "İletişim Araçları Ülkesi" olan Almanya'da yazılı basın, televizyonun ortaya çıkışından sonra da yerini korumuştur. 1954 yılında tüm günlük gazete satışının 13 milyondan 1982 yılında 21,2 milyona çıkması bu kanıyı doğrulamaktadır(15).

A- BATI ALMAN BASINININ YAPISI

1- Gazete Arzı

Federal Alman Cumhuriyetinin kurulmasından sonra Batı Almanya'da çok yönlü bir gazete yelpazesi oluşmuştur. Küçük, orta yerel gazeteler, bölgesel ve bölgesel üstü büyük gazetelerle yanyana gelişmiştir.

Almanya'da bugün 392 bağımsız ve tarafsız günlük yayınevi vardır. Bunlar 1258 gazeteyi günde 21.2 milyon toplam tiraj ile neşretmektedirler. Bu gazeteler aylık abonman yoluyla evlere ulaştırılırlar. Bundan başka 7 önemli yayınevi daha vardır. Bu yayınevleri hergün çıkan ve sokakta satılan gazeteler neşrederler. Bu gazetelerin günlük tirajları 6.9 milyon nüshadır. Ayrıca 1,8 milyon tiraj olan 46 haftalık gazete vardır(16).

Batı Almanya'da gazetelerin arzı çok çeşitlilik göstermektedir. 2000 tirajlı ve haftada iki kez çıkan ufak yerel bir gazeteden , dünyaca tanınan "Frankfurter Allgemeine" gibi günde 300.000 nüsha tirajlı gazete ve hatta "Bild" gibi günde 5 milyon tirajlı sokak gazetesine kadar uzanan bir çeşitlilik mevcuttur. Ancak, siyasi yapı olarak tek tek bağımsız cumhuriyetlerden oluşan Federal Almanya'da basın da bu yapıya uygunluk gösterdiğinden Batı Almanya küçük ve orta boy gazeteler ülkesidir, yerel basın çok güçlüdür.

15) Heinz Dieter, M.A. Bulka, Susanne Lücking, Tatsachen Über Deutschland Die Bundesrepublik 4B, Gütersloh 1978 s:319

(16) Dietrich Ratzke, Handbuch Der Neuen Handbuch, Stuttgart, 1984, s.333.

Gerçek anlamda, tüm Batı Almanya'da okunan bölgesel üstün nitelikli iki günlük gazete vardır : "Frankfurter Allgemeine" (konservatif-Liberal) ve "Die Welt" (konservativ). Yine, politik tartışmalarda ağırlığı olan, "süddeutsche Zeitung" (liberal) ve "Frankfurter Rundschau" (Liberal-Sol) gazeteleri Federal Almanya çapında okunan bölgesel üstü gazetelerdir.

Gazeteler 1982 (Baskı ve Sayıları)

Gazetelerin toplam baskıları (haftalık ve Pazar gazeteesi dahil)	Milyon 26,9
Toplam günlük gazeteler (haftada birden fazla çıkan gazetelerle birlikte)	21,2
Lokal ve bölgesel abonman gazeteleri	13,3
Ulusal gazeteler	0,9
Sokakta satılan gazeteler	6,9
Pazar gazeteleri	3,3
Haftalık Gazeteler	1,3
Günlük gazete sayısı	392
Lokal ve bölgesel abonman gazeteleri	381
Ulusal gazeteler	4
Sokakta satılan gazeteler	7
Toplam gazete arzı	1253
Gazeteler (birim olarak)	124
Pazar gazetelerinin sayısı	3
Haftalık gazetelerin sayısı	46
Okuyucu yoğunluğu (Berlin dahil her 1000 kişiye BRD)	Gazete nüshası 419 Günlük gazete nüshası 339

2- Basılı Kitle İletişim Araçlarının Arz-Talep İlişkisi

Batı Almanya, okuyucu yoğunluğu bakımından 1000 kişiye 419 gazete ile Avrupa'da orta bir yerde bulunmaktadır (İsveç 600, İngiltere 410, İsviçre 406, Rusya 396, Avusturya 320, Amerika 286, Fransa 212 nüsha). Wickert Enstitüsünün sayısal verilerine göre, 14 yaşın üzerindeki Alman vatandaşların %83,4'ü günlük gazete okuyucusudur(17).

Hemen hemen hiçbir gazetenin çıkmadığı 1973 ilkbaharında yaşanan basın endüstrisindeki grev ve lokavt, Batı Almanya'da radyo ve televizyonun hiçbir zaman gazetelerin yerini tutmayacağı gerçeğini ortaya çıkarmıştır. Özellikle yerel basın okurları için vazgeçilmezdir(18).

Okurların % 83'ü öncelikle oturduğu yer ve civarında gelişen haberleri izlemektedirler. Daha sonra %59'u ilânları, % 58'i politikayı, % 49'u dış politikayı, % 42'si spor haberlerini, % 39'u okuyucu mektuplarını, % 33'ü baş makaleleri, % 25'i ekonomi haberlerini, % 24'ü tefrika eserleri izlemektedir.

Yerel haber ve ilânların yanısıra televizyon ve radyoda izlenenlerin ertesi gün irdelenmesi ve yorumu da okurlar açısından gazeteyi önemli kılan nedenler arasındadır. Allensbach Demoskopi Enstitüsünün yaptığı kamuoyu araştırmalarında, araştırmaya katılanların % 25'i "televizyon ve radyo programına tekrar bir göz atamama'nın verdiği eksiklik hissinden bahsetmişlerdir.

Bir iletişim bilimci olan Petra Dorsch, gazetelerin özelliklerini diğer elektronik kitle iletişim araçlarına kıyasla "kişinin meslekdaşları ile sohbetine kaynak vazifesi, işiyle ilgili bilgilenmesine yardımcı, iş arası dinlenmelerde gerginliği giderici, işe geliş gidiş saatlerinin alacakaranlığında metro yolculuğunda ve sabah kahvaltılarının can sıkıcı konuşmalarında bir kurtarıcı" olarak saptar(19).

(17) A.g.e., s.334.

(18) Walter Von La Roche (Lüdwig Measen, Massenmedien, Fakten-Formen Funktionenin Der Bundesrepublik Deutschland, Heidelberg 1983.

(19) Petra Dorsch, "Ohne Zeitung ist Das Leben nicht auszuhalten", Süddeutsche Zeitung (23.3.1978).

Gerçekte, son 30 yılda günlük gazete sayısında % 40 oranında bir azalma olmuştur. Ancak burada bir gerileme söz konusu değildir. Çünkü, günlük gazete satış baskı sayısı aynı zaman içinde iki katından daha da fazla bir rakama ulaşmıştır. Bugün her 100 evden 89'unda günlük gazete okunmaktadır. Basılı kitle iletişim araçları içinde en fazla gelişim gösteren, dergiler olmuştur. Dergilerin satış baskı sayıları 1950 yılından bu yana 4 misli fazlalık göstermiş ayrıca sayıları son 5 yılda çoğalarak ortalama % 25 oranında artış göstermiştir(20).

Bugün Almanya'da 1150 DM'lık kitle iletişim araçlarına ayrılmış ev masraflarının 490 DM'ı (Gazeteler 170 DM, Dergiler 120 DM, Kitap 200 DM) basılı kitle iletişim araçlarına aittir(21).

Medyaların etki alanları ve kullanım süreleri

Medyalar	Günlük Etki Alanı	Günlük kişi başına kullanım süresi
Televizyon	%71	137 dakika
Radyo	%81	153 "
Gazeteler	%82	38 "
Dergiler	%34	20 "
Kitap	%19	22 "
Teyp	%20	15 "
Sinema	%1	1 "

TABLO 2

KAYNAK : Bernd -Jürgen Martini (Der.), Journalisten Jahrbuch'88, Münih 1987, s.141.

(20) Bernd Jürgen Martini (Der.), Journalisten Jahrbuch'88, Münih 1987, s.137, (vgl. Schütz Walter J, Deutsche Tagespresse, in Media Perspektive 7/1985)

(21) Bernd Jürgen Martini (Der.), Journalisten Jahrbuch 88' Münih 1987, s.138.

3- Alman Basınının Tekelleşme Sorunu

Hemen hemen 500 yıllık geçmişini bulanan gazete yayını bugün tam anlamıyla teknolojik devrimin doruğuna ulaşmış bulunmaktadır. Teknolojik olanakların gelişmesiyle gazetecilikte rol oynayan araçlar haber toplama ve yazmayı hızlandırdırken masrafları daha da kabartmışlardır. Gerekli sermayeyi bulma nedeniyle oluşan birikim, gazete azalması, kalanların ise fazlasıyla kuvvetlenmesi anlamını taşımaktadır(22).

Gazetelerin bir taraftan reklamlardan diğer taraftan satıştan sağladıkları iki yönlü gelir kaynağına bağlı oluşları, maliyetin artışı ve ne de olsa başka haberleşme araçlarıyla (radyo-TV-Sinema) olan azımsanmayacak rekabet basında yoğunlaşmaya ve tekelde toplanmaya doğru başlayan güçlü akımı besleyen faktörleri meydana getirmektedir. Bu nedenle, çağımızda gazete ve dergilerin yayınlanması işi; büyük parayı gerektiren, dolayısıyla temerküze ve tröstleşmeye yol açan bir meslek olmuştur. Bağımsız basın gittikçe "efsane" haline gelmektedir(23).

Bugün gelişmiş demokratik toplumlarda özgür basın deyimi sadece sansürün olmaması ve hükümetlere karşı bağımsızlık demek değildir. Toplu olarak basın bir demokrasinin yaşanması için gerekli politik kamuoyunu oluşturmak üzere kullanılan yararlı bir araçtır. Gazetelerin birleşerek gruplaşması ve tekelde toplanması sonunda, haberlerin seçimi olanağı azalmakta giderek okuyucular çeşitli gazetelerde çıkan siyasal yorumlar arasından serbestçe seçmek olanağından mahrum kalmaktadırlar. Federal Almanya'da 1954'te halkın %8'i tek gazeteli bölgelerde otururken bu oran 1971'de %20 ye yükselmiştir. Okurların, tek gazete okuması ve giderek bu gazetelerin yorumlarının etkisi altında kalması olayı gazeteler arasında ideolojik çoğulculuğu, buna bağlı olarak da okuyucu özgürlüğünü yoketmektedir(24).

(22) Oya Tokgöz, Temel Gazetecilik, Ankara 1981, s.8-9.

(23) İsmet Giritli, Günümüzde Haberleşme ve Sorunları, İstanbul 1984, s.60.

(24) Cevdet Perin, Tarih Boyunca Düşünce ve Basın Özgürlüğü, İstanbul 1974, s.142 - 146.

Bugünkü Alman Basınının özelliklerinden biri olan yoğunlaşma olayı, birçok gazetenin yok olması ve yeni güçlü grupların kurulması şeklinde kendini göstermektedir. Batı Almanya'da gazete ve dergilerin haftalık toplam baskı sayılarını incelediğimizde;

Günlük ve Pazar (soontagszeitungs) gazetelerinin yaklaşık yarısı yalnızca 5 yayınevi tarafından çıkarılmaktadır. Bu oranın % 30'u Springer yayınevine aittir.

Dergilerin % 60'ı tamamen 4 yayınevi tarafından çıkarılmakta olup yine bu oranın üçte biri Bauer Yayınevine aittir.

Dergiler - 4 büyük yayınevünün pazar hisseleri

Yayınevleri	1968	1974	1976	1982	1982
Bauer	26,1	30,5	32,9	32,1	32,0
Springer	13,3	13,7	13,3	13,0	13,0
Burda	8,9	13,3	12,1	11,0	11,2
Grüner Jahr	8,4	8,8	8,2	6,1	5,9
Toplam	56,7	66,3	66,5	62,2	62,1

TABLO III

(haftalık olarak hesaplanmış baskı)

KAYNAK : Media Perspektiven 7/1983 S.498, (Hermann Meyn'in içinden s.74).

Alman basınının ve hatta Avrupa'nın en büyük yayıncısı olan Axel Springer'in en güçlü yayınları arasında;

Ülke çapında ve 14 ayrı bölgesel yayın yapan günlük "Bild", gazetesi (Almanya'nın en yüksek tirajlı gazetesi olup, bugün 4 Alman vatandaşından 1'i "Bild" okumaktadır).

"Hamburger Abendblatt - Akşam gazetesi,
"Bild am Sonntag" ve "Welt am Sonntag", Haftalık gazeteler,
"Hörzu" - radyo ve televizyon dergisi, bulunmaktadır.

Diğer büyük basın gruplarından Bertelsmann; Zeit gazetesini çıkarmakta, yayınevinin yurt içi ve yurt dışında 242 firması bulunmaktadır. Kitap ve Plâk satışlarını dış ülkelere taşıyan Bertelsmann grubu dünyada güçlü bir okuyucu kitlesi oluşturmuştur.

Grüner - Jahr Grubu; "Stern", "Brigitte", "Eltern", "Capital", "Geo" ve ayrıca % 24-9 hisse ile "Der Spiegel" dergisine ortaktır.

Bauer yayınevi grubu sıralamada 3. yeri almaktadır. Genellikle kadınlara yönelik ya da dedikodu, sohbet ağırlıklı dergilerin yayıncısıdır; "Neue Revue", "Quick", "Neue Post".

Burda ise, "Bente", "Freundin", "Bild - Funk", "Das Haus", "Freizeit Revue", "Mein Schöner Garten" gibi diğer dergileri çıkarmaktadır.

Yapılan incelemeler bize basının tekelleşmesi akımının hızını kaybetmediğini göstermektedir. Bu konuda Almanya'da gerek basın organları gerekse yöneticiler arasında tartışmalar sonucu 1967 yılında olayı incelemek üzere bir komisyon oluşturulmuştur. "Gunther Komisyonu"nun verdiği raporlar üzerine Alman basınında yoğunlaşma (Konzentration) olayının nasıl frenleneceği uzun süren tartışılmıştır. Bu konuda alınmış olan kararlardan biri, 160.000'den düşük tirajlı basın işletmelerine düşük faizli kredi vermek olup, Devlet 1968-1971 yılları arasında bu yolla 76 milyon DM dağıtmıştır.

B- BUGÜNKÜ ALMAN BASININDA GAZETELER

I. Dünya savaşı öncesi ve Weimar Cumhuriyet dönemleri karşılaştırıldığında, Almanya'da ulusal nitelikte, bölgeler üstü gazetelerin relativ az olduğu görülür. "Büyük gazete" kavramı her ne kadar bir bakış açısı meselesi ise de,

-Gazetenin yaygınlığı,

-Gazetenin haber ve içeriğinin kapsamı,

-Yabancı ülkelerdeki muhabirlerinin sayıca fazlalığı, gibi belirli

kriterler bu kavram için ölçü olarak alınabilir. Almanya'da bugün bu ölçülere

uygun olan ancak birkaç gazetenin varlığından bahsedilebilir(25).

1- Abonman Yoluyla Satılan Gazeteler

a) Frankfurter Allgemeine Zeitung

Diğer ulusal gazeteler arasında (Bild-Zeitung dışında) tutucu-liberal Frankfurter Allgemeine Zeitung (FAZ) 300.000 tirajla en büyüktür. Şahıslara ait olmayan bu gazetenin büyük bir kısmı bir vakfa aittir. FAZ, Frankfurt'lu banker Heinrich Bernhard Rosenthal ile daha sonra ortaklık kurduğu banker Leopold Sonnemann'ın 1854-1856 yılları arasında daha çok müşterilere borsa haberleri iletmek için kurulmuştur.

Gazetenin içte ve dışta etkisi I. Dünya savaşının bitiminden sonra görülmeye başlar. Nosyonal Sosyalizm döneminde rejimi eleştiren tek gazetedir. Bu nedenle 23 Mart 1943'te kapatılır. II. Dünya savaşının bitmesinden sonra İşgalci Devletler Nasyonal Sosyalist dönemde çıkmış gazetelerin yeniden basımını yasakladıklarından Frankfurter Allgemeine Zeitung adıyla daha önce bu gazetede çalışmış olan bir grup tarafından çıkarılır.

Gazetenin bugünkü haber ve yorumlarındaki ağırlık, iç ve dış güvenlik politikasındadır. İç politikada diğer gazetelere oranla daha fazla içtihadlara ve hukuk politikasına ağırlık verir. FAZ, genellikle sendikalara karşı politik taraflılığı ile tanınmıştır. Bu yüzden Alman Sendikalar Konfederasyonu ile arasında bir zıtlık gelişmesine neden olmuştur(26).

FAZ, her sanat ve edebiyat ağırlıklı ilave vermektedir. Marcel Reich-Ranicki tarafından yönetilen edebiyat sayfaları yanında, kültürden yalnızca sanatı anlamayan FAZ, diğer kültürel olay ve gelişmeleri en ileri anlamda tartışmaktadır. Bu nedenle Frankfurter Allgemeine Zeitung, kendini politik olarak tutucu bulan okurlar tarafından da aranan bir gazete olmaktadır.

(25) Hermann Meyn, Massenmedien in der Bundesrepublik Deutschland, Berlin 1985, s.51.

(26) Walter Von La Roche -Ludwig Maaßen, Massenmedien, Fakten-Formen-Funktionen in der Bundesrepublik Deutschland, Heidelberg 1983, s.45 - 46

b) Die Welt

"Die Welt" de tutucu Liberal bir gazete olup, Axel Springer yayın-
evi grubuna aittir. II. Dünya savaşıdan sonra, İngiliz idaresinde fakat Al-
manlar tarafından çıkarılan Die Welt, kağıt yokluğu yüzünden haftada iki kez
çıkarılan bir gazetedir. 1846-1947 yıllarında Alman halkının problemlerini yan-
sıtan bir gazetedir. İlk baskısı 160.000 olan "Die Welt", 1947 yılında 600.000
baskı ile üç günde bir çıkar. Dış ülkelerdeki basın büroları Londra'dan başka
Paris ve NewYork ta da açılır. Böylece üç ayrı şehirde basılan ilk gazete ni-
teliğini kazanır. 1948'de 955.000, 1949'da 1.005.000 baskıya ulaşır. 21 Nisan
1950'de İngiliz işgal kuvvetleri "Die Welt" üzerindeki kontrollerinin kalkması
zamanının geldiğini anlamışlardır. 17 Eylül 1952'de Axel Springer gazeteyi sa-
tın alır. 1 Ocak 1956 da "Die Welt" bağımsız günlük bir gazete olarak basılma-
ya bağlar.

1964 yılında "Die Welt" dünyanın en iyi yirmi gazetesi arasında yer
alan, yirmidokuz ülkede basılan bir gazete haline gelir. Cümleleri kısa, dili
anlaşılır, her seviyeden insana hitap edebilen karakterlerde bir gazetedir. Ba-
şarısında anlaşılabilir entellektüel lisandan kaçınan, bilgiye dayanan yorumları-
nın rolü büyüktür(27).

"Die Welt" 1960'lı yıllarda Adenauer Cumhurbaşkanlığındaki CDU hükü-
metinin sık sık karşısında idi. 1969-1982 arasında sosyal liberal hükümete kar-
şı mücadele verdi.

Welt'in altmışlı yıllardaki populist görüşü gerilemiştir. Bugün e-
leştirmenler onun bir fikir gazetesi olup olmadığını tartışmakta ve bur ölçü-
de onu eskisi kadar ciddiye almamaktadırlar. Die Welt'in tirajında da büyük oy-
namalar görmekteyiz : 1953'te 153.000, 1964'de 246.000, 1982'de sadece 214.000'-
dir.

c) Süddeutsche Zeitung

Münih'te basılan Süddeutsche Zeitung'un okurları büyük oranda Bayye-
ra'lı olduğu için gerçek anlamda bölgeler üstü bir gazete sayılmaktadır. Ha-

(27) Heinz Dietrich Fischer, Die Grossen Zeitungen, Münih 1966, s.192-214

ber ve yorumlarıyla liberal bir gazete olan SZ, kendi tanımına göre ortanın az solunda, tüm Federal Almanya'yı kapsayan etkin bir gazetedir. Gazetenin sahipleri o zamanın Müttefik Devletlerinden lisans alanların mirasçılarıdır. SZ'un tiraja yıllardır yükselmektedir. 1982'de günlük ortalama 343.000 nüsha yayınlanmaktadır.

d) Frankfurter Rundschau

Süddeutsche Zeitung gibi sol-liberal bir gazete olan Frankfurter Rundschau, şehir ve eyaletinde en fazla satan gazetedir. Sol aydınların önemli gazetesi Frankfurter Rundschau özellikle Batı Berlin'de çok okunmakta, politikacılar tarafından ciddiye alınmaktadır. Haber bölümleri FAZ veya Welt kadar geniş değildir. Buna karşın rakip gazetelerin göz ardı ettikleri ya da hiç ciddiye almadıkları konuları işler. Örneğin azınlıkların kamuya duyurulmalarında gazetenin rolü büyük olmuştur(28).

2- Sokakta Satılan Gazeteler

Bulvar ya da diğer adıyla magazin gazeteciliği günümüzde çok yaygın görülen gazetecilik türü olmuştur. Bu tür gazetelerde geniş yer kaplayan fotoğraflar, çarpıcı iri puntolar hakimdir. Popüler ve sansasyonel mizanseninin hedefi merakla, sansasyon açlığına ve tahriye yöneliktir. İnsan-oğlunun hoşuna giden, onları düşünceye yöneltmeyen haberlerin yanında çoğu kez yapay haberler de verilir. İnsanları bilgilendirmekten çok oyalamak amaçlı taşıyan bu tür gazetelerin izleyicisi fikir gazetelerine oranla daha fazladır.

B.Almanya'da günlük gazeteler 1950'li yılların başına kadar ekseriyetle abonman yoluyla halka ulaştırılırdı. Ya bir gazete bayii (Kiosk) ya da bir gazete satıcısından alınan Bulvar gazetelerine Batı Almanya'da ilk olarak Berlin, Münih, Hamburg, Frankfurt gibi büyük şehirlerde rastlanır. Bulvar gazeteleri henüz günlük basının ancak az bir bölümünü kapsamaktadır. 1952 yılında Hamburg'lu yayıncı Axel Springer'in çıkardığı "Bild" gazetesi ile bulvar gazetelerinin satışı yükselir.

(28) (26'nın içinden s.47).

Bulvar gazeteleri ile gazetelerin yeni bir okuyucu kitlesi kazanıp kazanmadığı henüz açıklık kazanmış değildir. Bugün Batı Almanya'da her on kişiden yedisi gazetelerini abonman yoluyla almaktadır. Ve bulvar gazeteleri çoğunlukla ikinci okunan gazete olarak satın alınmaktadır(29).

Batı Almanya'da en çok okunan bulvar gazetesi "Bild"tir. Springer yayınevine ait olan Bild, sansasyon, cinayet ve skandallar gazetesidir. "Gerçekleri örtbas edip, yanlış haberler vermesi" Alman siyasetçileri, yazarları ve hukukçuları tarafından sürekli eleştirilmektedir. Yüzlerce politikacı, siyasetçi, gazeteci, içlerinde Peter Rühmkorf, Günter Grass gibi yazarların bulunduğu sanatçı, 1980 yılında bir bildiri yayınlayarak Springer gazetelerinde çalışmayacaklarını açıklamışlardır. Ancak yoğun eleştiriler, alınan tavırlar gazetenin tirajını ve ekonomik yükselmesini engelleyememiştir. Günde 5,4 milyon tirajı olan gazetenin okurlarının %91'i Bild gazetesi ile olan biten hakkında kısa ve sarıh bilgi sahibi olduklarını açıklamaktadır. Bugün 4 Alman'dan biri Bild okumakta, bunlardan % 31'i başka gazete okunmamaktadır(30).

En Çok Baskı Yapan 10 Günlük Gazete

ÜN VAN	ÇIKTIĞI YER	1987'nin II. YARISINDAKİ BASKI SAYISI
Bild	Hamburg	4.902
Westdeutsche Allgemeine	Essen	1.278
Hannoversche Allgemeine	Hannover	507
Express	Köln	438
Rheinische Post	Düsseldorf	401
Süddeutsche Zeitung	Münih	378
Frankfurter Allgemeine	Frankfurt/Main	377
Südwest Presse	Ulm	366
Augsburger Allgemeine	Augsburg	351
BZ	Berlin (West)	299

NAK:Georg Hellack, Presse und Rundfunk in der Bundesrepublik

Deutschland, (der) Manfred Neuber, Wolfgang Weber, Bonn 1987 s:32

1) Heinz Dieter, M.A. Bulka, Susanne Lücking, Tatsachen Über Deutschland

Die Bundesrepublik 4B, Gütersloh 1978 s: 222

2) Hermann Meyn, Massenmedien in der Bundesrepublik Deutschland

Dağlıca Günlük Gazeteler

Abonman Gazeteler

Sokak Gazeteleri

Bölgelerüstü (Milli Gazeteler)

Frankfurter Allgemeine
Die Welt /Hamburg
Süddeutsche Zeitung
(Stuttgart)

Bild Zeitung (Hamburg)
Abenpost / Nachtausgabe
(Frankfurt am Main)

Bölgesel

Westdeutsche Allgemeine
(Essen)
Rheinische Post (Düsseldorf)
Frankfurter Rundschau
Stutgarter Zeitung
Münchener Merkur

Abendzeitung / 8-Uhr-Blatt
(München)

Yerel

Nordsee - Zeitung
(Bremerhaven)
Straubinger Tagblatt
Wiesbadener Kurier

BZ (Berlin)
Express (Köln)
TZ (München)

3- Alman Basınının Haber Kaynakları : Ajanslar

Batı Almanya 'da haberlerin toplanması için Alman haber ajansları yanında dünyaca ünlü ajansların büroları da ülkede çalışırlar. Bu ajansları; Deutsche Presse Agentur/dpa, Deutscher Depeschendienst/ddp, Associated Press/AP, reuter/rtr, ve Agence France Presse'tir.

1949 yılında kurulmuş olan Deutsche Presse Agentur, bir kooperatif şirket halinde örgütlenmiş olup, ortakları gazete ve yayın istasyonları yazarlarıdır. Ajansta onsekiz üyeli bir Denetim Konseyi bulunur. Bu Konsey haberlerin tarafsız olmasını sağlar, Denetim Konseyinin içinde hükümet temsilcisi bulunmaz. Yine dpa'nın bağımsızlığını sağlamak amacıyla basın işletmelerinin tümünün sermayenin % 10'undan fazlasını elinde bulundurmaları yasaklanmıştır. Ajansın merkezi Hamburg'tur. Almanya içinde 46 ve yabancı ülkelerde her kıtada 70 haber bürosu bulunmaktadır.

Ajansın merkezinde 840 gazeteci çalışmaktadır. Bunlar haberleri toplayıp düzenleyip abonelerine iletirler. Gazeteler gerekirse bu haberleri araştırıp tamamlamaktadırlar.

Batı Alman basınında haber ajanslarının basındaki payları aşağıda gösterildiği şekildedir :

Deutsche Presse -Agentur/dpa	99,6
Associated Press/AP	79,4
Reuter / rtr	49,3
Agence France Presse/AFP	32,8
Deutscher Depeschendienst/ddp	28,0

KAYNAK : George Hellak'tan sayfa 33.

(Batı Alman basınında günlük gazetelerin toplam baskı sayılarının yüzdelere göre).

4- Batı Almanya'da Dergiler

Dergiler gazetelerden daha az aktüel süreli yayınlardır. W.Haacke,

"Dergilerde günlük gazetelerde bizi zaman zaman şaşkınlığa düşüren karışıklıklar yoktur. Onlar, birbirleriyle ilişkili görünen olayları bir düzene koyma işlevini yüklenmişlerdir". demektedir(31).

Bugün Batı Almanya'daki dergilerin sayısı tam olarak bilinmemektedir. Ancak bu ülke bir dergi cenneti olarak bilinmektedir. Avrupa'da yayınlanan yaklaşık 8.000 halk dergisinin (Publikumzeitschriften) 2.500'ü Almanya'da yayınlanmaktadır. Batı Almanya'da ortalama 6500 dergi toplam olarak 250 milyon nüsha baskı yapmaktadır. Bunların 2760'dan daha fazlası bilim ve uzmanlık dergileridir. Bu dergilerin baskı sayısı ise 21.2 milyondur(32).

Haftada bir veya iki haftada bir yayınlanan halk dergilerinin yayınlanma süresi başına ortalama tirajları 88 milyondur. Daha önce az çok herkese hitap eden, konularının yelpazesi geniş dergiler kastedilirken bugün belli sosyal grupları hedef alan dergiler halk dergileri sınıfına sokulmaktadır. Başlıca halk dergileri; Resimli Aktüalite dergileri, televizyon ve radyo program dergileri, kadın dergileri, renkli haftalık dergiler ve belirli grupları hedef alan dergiler olarak çeşitlilik gösterirler. Ev bahçe tanzimi, gençlik, spor, avcılık gibi konularla belirli gruplara seslenen dergiler (Ziel gruppenzeitschriften) tamamen hedef grubun istekleri doğrultusunda yerini almış ve uzmanlaşmıştır. Diğer kitle iletişim araçları ile genel konu ve olaylar ele alınırken bu dergilerin okuyucuları dergilerinin tamamen kendi ilgilerini tatmin edecek doğrultuda yayın yapmasını istemektedir.

(31) William Haacke, Publizist und Gesellschaft, 1970 Stuttgart, s.249.

(32) Dietrich Ratzke, Handbuch der Neuen Medien 2.B., Stuttgart, 1984, s.335 - 337.

Başlıca Halk Dergileri (Publikumzeitschriften)		
Aktüel Mecmualar	Radio ve TV Program Dergileri	Renkli Haftalık Dergileri
Stern	Hör Zu	Das Goldene Blatt
Quick	Fernsehwoche	Neue Welt
Neue Revue	Funk Uhr	Das Neue Blatt
Bunte illustrierte	TV Hören und Sehen	Neue Post
	Bild und Funk	Wochenend
	Gong	Heim und Welt
		7 Tage

KAYNAK : Peter Kaupp, Presse - Hörfunk-Fernsehen, Funktion. Wirkung
Frankfurt 1980 s.27.

En Çok Baskı Yayın 15 Dergi		
Ünvan	Tip	1987 yılının baskı sayısı
ADAC - Motorwelt	Dernek dergisi	8206
Hör Zu	Program dergisi	3160
Bild der Fran	Kadın dergisi	2539
TV Hören - Sehen	Program dergisi	2377
Auf einen Blick	Program dergisi	2250
Fernschwoche	Program dergisi	2201
Funk Uhr	Program dergisi	2036
Neue Post	Halk dergisi	1649
Tina	Kadın dergisi	1489
Freizeit Revue	Halk dergisi	1430
Stern	Halk dergisi	1391
Das Beste	Halk dergisi	1332
Burda Moden	Kadın dergisi	1309
Bravo	Gençlik dergisi	1251
Das Neue Blatt	Halk dergisi	1161

KAYNAK : George Hellack s.32.

5- Dernek Yayınları

B.Almanya'da tüm sendikalar ve hemen hemen tüm dernek ve kuruluşlar üyelerini bilgilendirmek için bir gazete çıkarırlar. En büyük sendika olan Metal endüstrisi sendikası 14 günde bir kendi dergisi olan "Metall"i 2,6 milyon basmakta ve yaymaktadır. Sendika ve dergilerin çıkardığı dergiler sayıca bilinmemektedir. Bu dergilerin amacı, üyelerinin sorunlarına yanıt bulmak ve üyelerinin kendileri ile özdeşleşmesini sağlamaktır. Dernek yayınları içinde en düzeyli örnek, ayda bir dergi şeklinde yayınlanan, 6,8 milyon tiraj yapan, Almanya'daki tüm üyelerine dağıtılan "ADAC - Motorwelt"tir. (ADAC : Allgemeinen Deutschen Automobil - Clube).

6- Uzmanlık Dergileri

Ortalama 3.000 uzmanlık dergisi 40.000 baskıyla Batı Almanya'da yayınlanmaktadır. Bu dergiler o daldaki gelişme ve yenilikleri ücretli amaçla taşımaktadırlar. Örneğin hukuk, ekonomi, politika, tıp, mühendislik, doğal bilimler, kültür, pedagoji, spor, endüstri, ticaret v.s.

Yüksek tirajla, büyük bir ekip tarafından ayda bir çıkarılan uzmanlık dergileri yanında 4 ya da 6 ayda bir çıkarılan hatta bir tek kişi tarafından çıkarılan dergiler de vardır. Uzmanlık dergilerinde yoğunluk belli meslek gruplarına dağılmıştır. Uzmanlık dergilerine örnek olarak, "Forschung-Mitteilungen der Deutschen Forschungsgemeinschaft" (Alman araştırma derneğinin araştırma haberleri) ve Göthe Enstitüsü tarafından çıkarılan dünyaca ünlü "Spracharbeit" (Dil çalışmaları) verebiliriz.

7- Alternatif Basın

Yöreyi ve şehrin belli kısmını ilgilendiren bilgi ihtiyacı yanında alternatif içerikli basına olan arzu alternatif dergilerin çıkmasını sağlamıştır. Kurucu olarak yerel politikayla ilgili halk ve inisiyatif grupları görülmektedir. Alternatif basın burjuvazi basının aksine özellikle sıradan haber hazırlanmasından kaçınır ve mevcut hukuk düzeni ile rekabete girer. Diğer alt gruplarda da, burjuvazi basını yerine kendi aralarında düşünce alış-verişi yapabilecekleri, tek tek kişilerin, grup ya da enstitülerin çıkardıkları yayınlar vardır. Partiler de kendi faaliyetlerini ve hedeflerini radyo

ve televizyonun tam anlamıyla yansıtmadıkları düşüncesiyle lokal parti gazetesi çıkarmaktadır. Tahminlere göre 2500 lokal parti gazetesi vardır; 1200 SPD, 800 DKP, 400 CDU/CSU, ve 50 FDP(33).

8- Haftalık Politik Gazeteler (Haber-Magazin)

Fikir gazeteciliği insanların yapısı gereği olarak, pek hoşlanmadığı, fakat bilmesi, öğrenmesi gerekli olan haberleri sunan gazetecilik türüdür. Sunduğu ciddi içerikli haberlerle insanları düşünmeye yöneltir. Fikir gazeteciliğinin amacı önemli toplumsal olayları saptayarak, toplumun gündemine getirmektir.

I.Dünya savaşı çıktığında yorumlayıcı, açıklayıcı haber verme anlayışının gazetecilikte yavaş yavaş benimsenmeye başladığını görmekteyiz. Büyük kitlelerin etkilendiği, kendini savaşın içinde bulduğu, savaşın neden çıktığının, kimlerin taraf olduğunun sokaktaki adama anlatılması için haberlerde yalnızca tarafsız olmak, objektif olmak yetmiyordu. Etrafta olup bitenlerin, olayların altında yatanların yorumlanması gerekiyordu. 1929 ekonomik krizi, arkadan gelen buhranlı yıllar yorumlayıcı açıklayıcı haber verme işine daha çok hız kazandırmıştır. II. Dünya savaşından sonra ise, yorumlayıcı haber anlayışının artık tüm dünyada yaygınlık kazandığını görüyoruz(34).

Olayları derinliğine değerlendirme, yorumlama yanında okuyucuyu olayın perde arkasına götüren, olgulara anlam kazandıran habercilik türü, II. Dünya savaşından sonra tüm dünyada olduğu gibi Batı Almanya'da da yeni bir gazete tipi geliştirdi. Haftalık politik gazeteler olarak adlandırılan (Politische Wochenzeitungen) bu fikir gazetelerinin az sayıdaki tirajlarına karşın ülke çapındaki yayınları ile politik, ekonomik ve kültürel tartışma ortamı yaratmada, rolleri büyüktür.

Yayıncı Marion Gräfin-Dönhof tarafından çıkarılan Die Zeit, yayıncısının da ifade ettiği gibi kendini liberal olarak kabul eder. Başka türlü düşünenlere karşı toleranslı olmak gerektiğini savunan yayıncının gazetesi bilinçli olarak bir partinin politik çizgisini takip etmemektedir. Politik

(33) Kurt Koszyk / Karl Hugo Pruys, Handbuch der Massenkommunikation, Münih 1981 , s.11.

(34) Oya Tokgöz, Temel Gazetecilik, Ankara 1981 s.131-136

konulardaki tutumu, özellikle muhalif konulardaki farklı noktaları açıklamaktır. 1973 yılına kadar 20 Milyon DM zarar eden gazete, renkli "Zeitmagazin" eki, ilanlar ve geliştirilmiş baskısı sayesinde 1982'de 3 Milyon DM kar sağlamıştır. Die Zeit'in 1985 yazındaki baskı sayısı 418.000'dur.

Deutsches Allgemeines Sonntagsblatt, 123.000 tirajlı olup protestan kilisesi tarafından yardım görmektedir.

Rheinische Morkür, muhafazakar bir gazete olup, 1979'da liberal protestan, Deutschen Zeitung/Christ und Welt ile birleşmiştir. Her iki gazetede içeriklerindeki zor yanları son yıllardabertaraf ederek; iktisadi, kültürel, politik sorunlara yönelmişlerdir. Ancak ekonomik olarak aynı görüşü paylaşmalarına rağmen "Sonntagsblatt" protestan "Rheinische Morkür" katoliklere yönelik haftalık gazete özelliğini taşımaktadır.

Haftalık politik gazeteler arasında "Das Parlament" değişik bir yeri vardır. Gazete olarak, federal meclisteki tartışmaların etrafı özetini yazma görevini üstlenmiştir.

- "Auspolitik und Zeitgeschichte" isimli, düzenli olarak çıkan ilavesinde, ilim ve politika ile ilgili enteresan kompozisyonlara yer vermektedir.

- "Teleform"da yazarların televizyon yayını ve sorunları hakkında farklı politik yönlerini tartışmaktadır.

Tüm bu haftalık gazetelerin içinde, alternatifi olmayan zaman zaman olay yaratan haber ve ifşaatlarıyla hükümetleri zor durumda bırakan "Der Spiegel" en önemlidir.

HAFTALIK POLİTİK GAZETELER		
Ünvanı	Politik Yönü	Baskı Sayısı
Die Zeit	Liberal Yönü	418.000
Deutsches Allgemeines Sonntagsblatt	Liberal ; Protestan	123.000
Rheinischer Merkur/ Christ und Welt	Konservatif Katolik	134.000
Bayernkurier	CSU	168.000
Vorwärts	SPD - Sosyal Demokrat	55.000
Das Parlament	Parlamento Gazetesi	105.000
Der Spiegel	Liberal - Sol	941.000

C- ALMAN BASINININ YASAL TEMELLERİ

Nasyonel Sosyalizm döneminde düşünce özgürlüğüne getirilen ağır kısıtlamaları hala belleğinde taşıyan Batı Almanya II.Dünya savaşından sonra basına geniş haklar tanımıştır. O dönemin şiddete dayalı iktidarlarını bıraktığı anılar savaş sonrası Almanya'sında basına büyük değer atfedilmesine yol açmıştır.

Federal Alman Anayasasının 5.maddesi "Herkes düşüncelerini söz, yazı ve resim yoluyla özgürce açıklama, kamuya açık kaynaklardan hiçbir kısıtlama olmaksızın bilgilenme hakkına sahiptir. Basın özgürlüğü, radyo ve film aracılığı ile haber aktarma özgürlüğü güvence altındadır. Sansür uygulanmaz" demektedir(35).

Basını koruma, yasalar ve özellikle Federal Cumhuriyetin tek tek eyaletlerinin basın yasaları vasıtasıyla düzenlenir. Bu yasalarda basının özel bir görevi olduğu saptanmıştır. Basın haber yayarak, devlet faaliyetlerini eleştirerek kamuoyunun oluşmasına katkıda bulunur. Böylelikle devlet gücüne karşı gereken dengeyi sağlar. Basının elde ettiği bilgiler, resim, yazı, ses bandı veya bilgisayar verisi şeklinde ise bunlara el konamaz bir gazete kapatılamaz, yayınevlerine negretme yasağı konamaz(36).

Hürriyet görevin zorunlu unsurudur. Kitle haberleşmesi gibi önemli bir görevi yüklenen hürriyetin bir başıbozukluk değil amacına uygun bir görevin kullanılması olduğu ortadadır. Haberleşme hürriyeti kötü kullanılmaya amacından saptırılmaya başlanınca devlet haklı olarak basın üzerindeki denetimini arttırmaya çalışır. Oysa bu basın özgürlüğü bakımından tehlike yaratır. İşte bu tehlikeyi önlemenin en önemli şartı, devletin müdahalesini lüzumsuz kılacak ve hür basının bünyesine uygun yeni bir denetim yolunun bulunmasıdır.

Hürriyetin suistimali sonucu basının görev göremeyecek bir duruma düşmesini engellemek, "Özgür" ve "Sorumlu" bir basın yaratmak amacı ile ön-

(35) Kayıhan İçel, Kitle Haberleşme Hukuku, İstanbul 1985, s.2).

(36) Gebhard Ohnesorge, Alman Basınının Yasal Temelleri (Hürriyet Vakfı 1983 yılı II. Seminer Tutanakları Eğitim Yayınları No.4 s.17-19

görülen bu denetim", basının kendi kendini denetimi" müessesesini doğurmuştur.

Bu amaçla kurulan mesleki basın kuruluşları bir taraftan mensuplarının hak ve menfaatlerini korumakta, diğer taraftan mesleki disiplin ve meslek gereklerini sağlamak görevini yüklenmektedirler(37).

Buna uygun olarak 1956 yılının Kasım ayında Cumhurbaşkanı Theodor Heuss'un bir basın konseyi kurulması yolundaki telkinleri ile oluşturulan konsey, basındaki aksaklıkları, yanlış anlamaları saptamak, bunların ortadan kaldırılmasına çalışmak, öneriler ve yönlendirmeler ile yayın çalışmalarına katkıda bulunmak ve özellikle gazeteler, mecmualar veya basın hakkında gelecek şikayetleri gözden geçirerek gerektiğinde ihtar vermek görevini üstlenmiştir.

Konseyin yirmi üyesi olup, bunların yarısı Alman Gazete yayınevleri Birliğine mensupturlar. Diğer yarısı ise gazeteciler cemiyeti tarafından seçilmiştir.

Ancak Basın Konseyinin bünyesinde kurulan şikayet kurulu bu oto-kontrol organının kamuoyu önünde zor durumlara düşmesine neden olmaktadır. Konseyin açıkladığı kınama ve ihtar cezalarının söz konusu yayın organlarıncaya yayınlanma zorunluluğu bir türlü işletilememiştir. Konseyin bu yoldaki telkinleri genelde sonuçsuz kalmıştır. "Stern" ve "Neue Revue" gibi dergilerin yanı sıra Springer yayınevinde çıkarılan gazeteler, özellikle de "Bild Zeitung" aldıkları uyarı cezalarını yayınlamamakta direnmişlerdir. Bu yönü ile sürekli eleştirilere hedef olan Batı Alman Basın Konseyinin reformu düşünülmürken ilk üzerinde durulan konu bu olmaktadır(38).

(37) İsmet Giritli, Günümüzde Haberleşme ve Bazı Sorunları, İstanbul 1984, s.38.

(38) Joackim Rogge, "Basın Devlet İçinde Dördüncü Güç", Unser Deutsch - Bizim Almanca Dergisi s.37 (Mart 1988) s.11-14.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM - DER SPIEGEL HABER MAGAZİNİNİN ALMAN TOPLUMUNDAKİ YERİ

A- DERGİNİN ÇIKARILIŞI

1946 yılının savaş sonrası Almanya'sında İngiliz askeri idaresi, Alman'lar için çabuk hazırlanabilecek ve haftalık politik gelişmelerin özeti verecek bir haber dergisinin çıkarılmasını kararlaştırır. Amaç, Alman vatandaşlarının gerçeklere olan açlığını gidermek ve nihayet haberle birlikte ejitmektir. Amerikan haftalık dergisi "TIME" belki de daha çok "NEWS REVIEW" örnek alınarak, Alman standartlarına göre hiç de alışılmamış bir haber dergisi "DIESE WOCHEN" ortaya çıkar. Sorumluluk İngiliz işgal kuvvetlerine aittir. Derginin "impressum" yükümlülüğü (basılmış eserlerin belirgin bilgileri içermeleri zorunluluğu) ise, o zamanlar 23 yaşındaki Alman redaktör Rudolf Augstein'a verilir. "Diese Woche" adıyla çıkan ilk beş sayıya büyük oranda R.Augstein şekil verirse de dergi henüz "TIME" ın bir kopyasıdır. Bunun nedenini R.Augstein şöyle açıklamaktadır; "İşgal edilmiş bir ülkeydik. İşgal edenlerin arasında Anglo-Sakson gazeteciliğini, "TIME" , "NEWWEEK", "NEWS REVIEW" gibi dergi ve gazeteleri tanıyan, bilen insanlar vardı. Almanya'da bu tür gazetelerin çıkmasını isteyen bu insanlar, işi başarabilecek en uygun kişi olarak beni seçmişlerdi"(39).

16 Kasım 1946'da basın alışkanlığını kaybetmiş Almanya'da 1 nolu derginin başlığı şöyle idi; "Ruhr'da Açlık". Ve hemen 1. sayfadaki ilk cümle, "İngiliz İdaresinin Arsızlığı Hergün Artıyor" .

(39) Eva Kohlrusch, "30 Jahre SPIEGEL" WDR II (Westdeutscher Rundfunk II. Program) - 9_00 - 9-15 "Zeitzeichen" / 16.11.1976 (Eva Kohlrusch'un Spiegel üzerine WDR II'deki radyo metnidir).

Bu tutum ancak beş sayı sürecektir. İngilizler kendi işgal çocuklarını çirkin ve nankör bulmaya başlamışlardır. Bu arada diğer işgal kuvvetleri de derginin tavrından dolayı durumu protesto etmeye başlamışlardır. Bu durumda derginin kağıt üzerindeki yayıncısı durumunda olan İngilizler dergiyi artık Almanların eline bırakmak zamanı geldiğini anlarlar. R.Augstein, dergiyi çıkarma yetkisini (Lizenz, ruhsat) yüklenir. Dergiye üç saat içinde yeni bir ad bulunur : "Der Spiegel". 4 Ocak 1947 tarihli derginin bu ilk sayısının 1. sayfasında, sağ üst köşede küçük bir karede "DIESE WOCHEN NIMMT ABSCHIED" (Diese Woche sona erdi) başlığı ile, İngiliz'ler tarafından çıkarılan Diese Woche yerine Almanlar tarafından idare edilecek yeni bir dergi "DER SPIEGEL" sunulur.

Asıl fiatı 1. Reichsmark (Krallık markı) olan dergi, karaborsada 15 misli fiata alıcı bulur. Kendilerini ve kendi dünyalarını yansıtan dergi Alman okurları mutlu etmektedir.

Rudolf Augstein, soğuk sıkıcı haberler yerine canlı hikayeler sunmakta akıl almaz şekilde itaatsizliği empoze etmektedir. O yıllarda R.Augstein şöyle demektedir; bizim en önemli ilk görevimiz küçük hükümetlerimizin hayvani kasıtlılıklarını ve politikacıların önemli adam rollerini tüm açıklığı ile ortaya koymaktır(40).

B- 1950'Lİ YILLARDA SPIEGEL

R.Augstein kurmakla görevlendirildiği bu dergiden, bir Alman dergisi yaratmanın yollarını arar. Ona göre bu taslak dergi ancak yaşanarak geliştirilebilir. Der Spiegel kısa zamanda sadece bir haber dergisi olmaktan çıkıp belli bir politikayı savunur hale gelir. R.Augstein tek başına birçok vatandaşın sözcüsü, savunucusu olarak temel sorunlarla uğraşmaya başlar. Dama şuhpeci olur, her zaman olayların arkasında art niyet arar.

Yine R.Augsteine'a göre "bir haber dergisi olmanın yanı sıra bir fikir gazetesi olduk" çünkü; "Federal Almanya Cumhuriyetinin kuruluşundan itibaren en önemli görev olarak, politik hayatı içinde Alman birliği hedefinden taviz verirse Almanya'nın mevcudiyetini yitireceği şuurunu vermeyi kendimize görev saydık".

(40) Eva Kohlrusch, ("WDRII" radyo konuşması metninden), s.3

Der Spiegel bir haber dergisi olmasının yanı sıra bir fikir gazetesidir. Dergi okurlarına sert ve acı bir dille tekrarlıyarak, Batı İntegrasyonunun ve CDU'nun 1950'li yıllarda ileri sürdüğü gibi tekrar birleşmenin mümkün olmadığını açıklar. Dergi bu yıllarda zamanın Hükümet Başbakanı Konrad Adenauer'e karşı saldırılara başlar. Spiegel artık eksikliği duyulan parlamenter muhalefetin yerini doldurmaktadır. Spiegel redaktörlerinin sezme yeteneğine karşı durulanmaktadır. Açıkçası dergi muhalefet olmayıprensip haline getirmiştir(41).

Kahin gibi her şeyi bilen, her yerde her zaman tüm uğursuz gizlere karşı iz peşinde olan dergiye kısa zamanda değişik adlar bulunacaktır : "Schmutzblatt" (Kirli Dergi), "Kampfblatt" (Kavgacı Dergi), "Schandblatt" (Alçak, Namussuz Dergi). Ancak derginin iz sürmesi devam etmektedir.

-Bonn'un federal hükümetin başkenti olması için rüçvet alan milletvekillerinin maskesini düşürür.

-Hükümet Başkanı Adenauer'in Fransız gizli servisi ile ilgili ve Cumhurbaşkanının spekülatif ticaret yaptığına ilişkin kanıtları vardır. Bunları zamanın savunma bakanı Franz-Josef Strauss'un bir iltimas olayına karıştığı "Onkel Aloys" olayı izler.

"Fibäg - Affäre" (Fibäg Olayı), ile Strauss ve Adenauer'e karşı kampanya sürer. Olaylar, Alman tarihine "Spiegel Affäre" (Spiegel Olayı) adı ile geçecek olan olaylar zinciri ile gelişir.

C- "SPIEGEL AFFÖRE" SPIEGEL OLAYI'NIN İÇYÜZÜ

Devletin "huzurunu kaçıran" dergi ile hükümet arasındaki düşmanca gelişme, derginin Falex 62 NATO manevrasında, Alman savunmasının zayıf olduğunu ifşa eden bir makaleyi yayınlamasıyla doruk noktaya erişir. Olaylar zamanın savunma bakanı Franz-Josef Strauss (CDU) çevrisinde otaklanmakta, dergi Devletin askeri sırlarını açığa vurmakla suçlanmaktadır(42)

(41) Eva Kohlrusch, ("WDR II") Radyo konuşması metninden , s.4.

(42) Hermann Meyn, "Massenmedien in der Bundesrepublik Deutschland", 2 B Colloquim-Verlag, Berlin 1985, s.58.

Muhafazakar Hristiyan Demokrat Parti (CDU) hükümetinin Başbakanı Adenauer "vatan hainlerince kurulan bir komplo"dan söz etmekte nefret ettiği "Çomar Dergisi" ye ve saldırılara karşı "Eğer 500.000 satan bir dergi para kazanmak için sistenli olarak vatan hainliği yapıyorsa ülkemizde vatan hiyaneti konusunda bir boşluk söz konusudur..." demektedir.

26 Ekim 1962 yılının gecesi derginin yazı işleri büroları üç soruşturma hakımı, yedi hükümet savcısı, bir düzine polis memuru tarafından basılır. Yazar Conrad Ahlers ve üst kademede bulunan redaktörler tutuklanır. 20 Milyona yakın fotoğraf ve belge taranır, çok sayıda dökümana el konur. Arama otuz gün sürer. Genel yayın müdürü Rudolf Augstein tutuklanır, birkaç hafta hapis yatar. Binlerce insan bu olayı protesto etmek üzere sokağa dökülür (43).

Federal Savcılık, anme hukuku ile ilgili olarak dergi hakkında tahkikata başlar. Ancak aradan iki yıl geçtikten sonra şikayet delillerinin mahkeme açılmayacak kadar yetersiz bulunması sonucu derginin vatan hainliği iddiaları dayanaksız kalır.

R.Augstein'a göre "Bu belli olaylar, geriye dönüp baktığımızda Der Spiegel'in dayanak taşlarıdır. Önce dış politikaya karşı Sonra Adenauer'in iç politikasındaki aksaklıklara karşı sistenli muhalefetimiz "Spiegel'i yaratmıştır. 1950'li yılların Spiegel'i belli bir gelenek yaratmıştır ama 1962 "Spiegel Olayı" kanunca dergiyi yüceltmıştır. Bu bir dönemdir ve bu dönem Adenauer ve Strauss'un sonu ile kapanmıştır (44).

Olayın sonunda derginin, Devletle girdiği bu düellodan hiç yara almadan çıktığını, eskisinden daha güçlü ve etkili bir yayın olarak günümüze geldiğini görüyoruz.

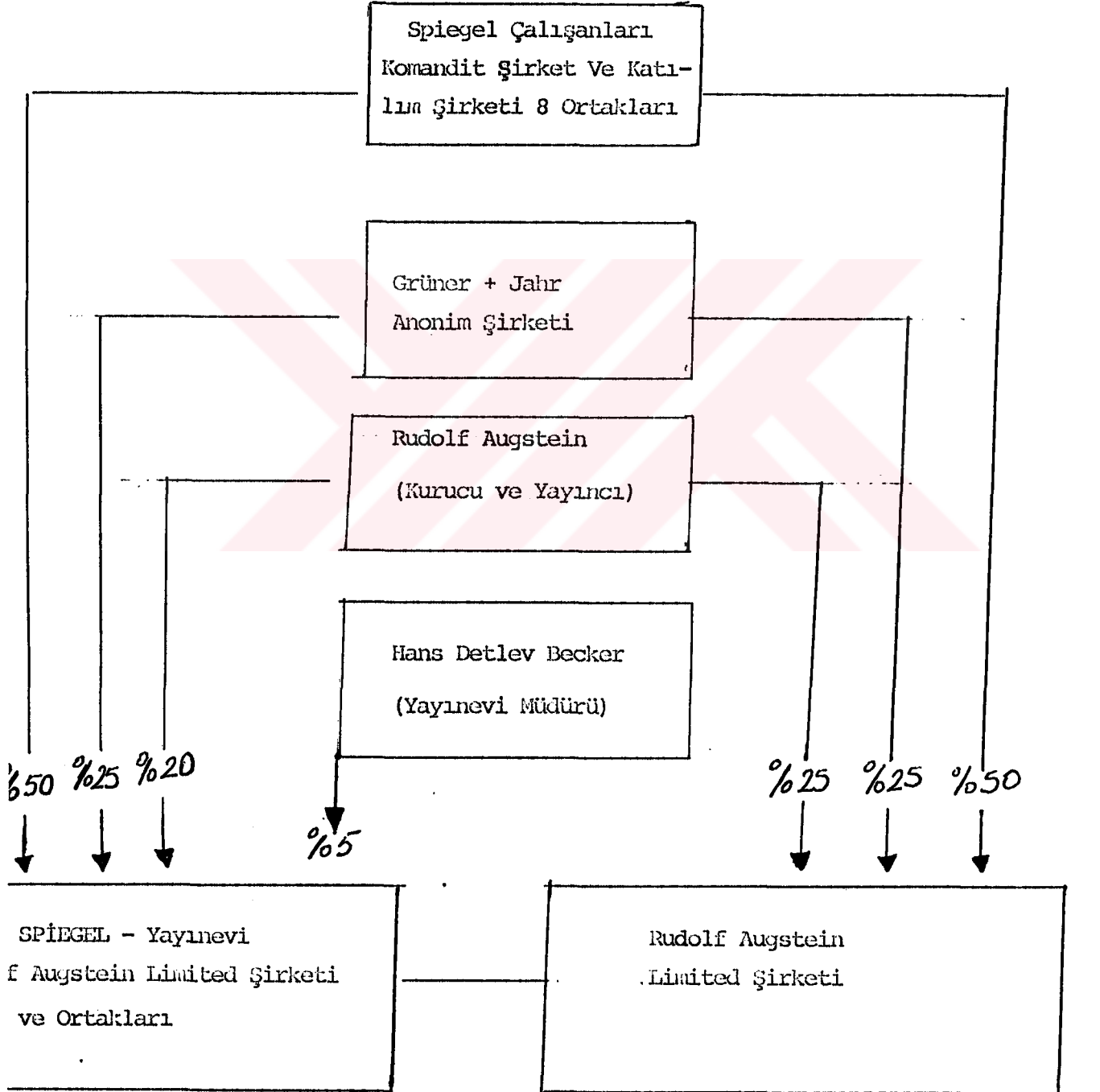
D- DER SPIEGEL'İN TİCARİ YAPISI

Der Spiegel, yüksek kazanç sağlayan ticari bir ortaklıktır. Kuruluşunun 39. yılında ödediği vergi 60 Milyon DM'tir. Bu katılım ortaklığına

(43) Joachim Rogge, "Basın Devlet İçinde Dördüncü Güç", Unser Deutsch-Bizim Almanca Dergisi s.37 (Mart 1988), s.11-14.

(44) Eva Kohlrusch, ("WDR II" Radyo konuşması metni) , s.5.

SPIEGEL'DE ŞİRKET HİSSELERİNİN DAĞILIMI

(Spiegel ile ilgili tüm sayısal veriler), "Der Spiegel. Allgemeine Informationen 1987"den alınmıştır.

665 Spiegel çalışanı komanditer olarak girmişlerdir. Seçimle belirlenmiş 5 kişi bu katılım ortaklığının katılım ortaklık payını ve ticari payını Spiegel çalışanları adına kullanırlar. Komandit ortaklığın % 50'si, başta "Stern" olmak üzere birçok gazete ve derginin yayıncısı Grüner + Jahr yayınevi grubu ile (% 25), Rudolf Augstein (% 25) tarafından paylaşılmıştır. Ancak derginin kurucusu ve yayıncısı Rudolf Augstein'in şirketteki ortaklık payının % 25 olmasına rağmen gücünün ve yetkisinin sınırsızlığı, düşünülmesi gereken bir konudur(45).

E- SPIEGEL HABERLERİNİN ÖZELLİKLERİ

Haber magazini Spiegel, haberleri hikaye şeklinde işlemeye, inkân-lara göre insanlara olayların merkezini, odak noktasını vermeye çalışır. Spiegel - Hikayelerinde, ilk paragrafla birlikte konuya girilmeli, niçin ve hangi aktüel nedenle yazıldığı açıklanmalıdır. Okur ilk cümle ile bağlanmalı, okuyucu merakı tahrik edilmeli, okurun hemen konuya girmesi sağlanmalıdır. Mümkün olduğunca dar tespit edilmiş gerçeklerle okur başbaşa bırakılmalıdır.

Spiegel-Hikayeleri bu üslup ve şekil özelliklerinin dışında :

- Güncel olmak,
- Çok haber içermek,
- İlginç olmak Özelliğini taşırlar(46).

Spiegel'da güncel bir konu ile ilgili bir haber hemen aksiyona geçirilmeli, okura, kendi bu olayın içindeymiş intibai kazandırılmalıdır.

Spiegel'in konusu insanlardır. Ona göre hiçbir şey insanı, insan kadar ilgilendirmemektedir. Bu nedenle Spiegel-Hikayeleri ya insandan ya da onun neden olduğu birşeyden söz ederler. Haberlerin verilişi ise, "kör parmağım gözüne" şeklinde olmamalı sonuç ve yorum okuyucuya bırakılmalıdır.

Ancak ne şartlar ne de dergiyi çıkaranlar bunun gerçekleşmesine izin vermezler. Augstein, Jens-Daniels'in başyazıları ve kendinin yorum sayılabilecek "Okura Mektuplar" yazılarını şartların gerekliliği olarak görmekte ve bu konu için, zaman o kadar zıvanasından çıkmıştır ki bazen okura az çok

(45) Erich Kuby, Der Spiegel im Spiegel, Münih 1987 , s.134-150.

(46) Erich Kuby, Der Spiegel im Spiegel , Münih 1987, s.14.

rehberlik etmek gereği doğabiliyor demektedir.

R.Augstein'a göre Spiegel'in olmaması gereken-yorumları politik şartların düzelmesiyle ortadan kalkacaktır. Ancak gerçek olan şudur ki, Jens Daniels görevinde iken, kendi stilinde-bu aynı zamanda Spiegel'in stilidir-görüşlerini açıklamaya devam ederken ne şartların ne de Rudolf Augstein'in ivmesinin kaybolmayacağını tahmin etmek zor değildir(47).

F- SPIEGEL'İN ÇALIŞMA TARZI

Spiegel yazar, özel haber toplayıcıları ve uzman muhabirlerini istihdam ederken rutin çalışan haber ajanslarından günlük ve haftalık gazetelerden farklı bir çalışma ortaya koyar, haberin arkasını ve olayın rengini vermeye çalışır. Bu başarılı gazeteciliğin arkasında derginin özel ihtiyaçlarına göre biçimlendirilmiş haber kaynakları aranmalıdır.

"Spiegel" çalışma şeklinin arkasında, istinbarat teşkilatının çalışmasından pek de farklı olmayan bir sistem aranırsa pek haksız sayılmaz. Ancak, bu amatörlerin düşündüğünden çok farklıdır. Bilgiler; ajanlar, rüşvet, teknik aletler (dinleme cihazı v.b.) adam satın alma gibi yöntemlerden faydalanarak değil, aksine tüm ulaşılabilir kaynakların özenle, detaylı olarak incelenmesiyle toplanır. Yerel bir rus gazetesinin belli bir ekonomi politik konuda dikkati çekmeyen bir haberi, tüm bir ajan grubunun (V-Mann) topladığı haberlerden daha değerli olabilir(48).

Dergi Amerika'daki gazetecilik kuralına uygun -ne daha az ne daha fazla- olarak, ortalama eğitim düzeyini ve ortalama ilgiyi gözardı etmeden bir kişi tarafından bir kişi için yazılıyormuşçasına hazırlanır.

Derginin gerek ülke içi gerekse ülke dışındaki muhabirleri resmi kaynaklar yerine kendi özel araştırmalarıyla olayların "perde arkasını" araştırarak yeni, ilginç ve güncel haberlerin yaratılmasına çalışırlar.

Spiegel muhabirlerinin gerçekleri aydınlatmak için zamanları vardır ve asıl görevleri de budur. Örnek olarak; tüm basının haber olarak kullandığı "Erhard Diamanten" (Erhard Elmasları) ilk olarak Spiegel tarafından gerçekten araştırılmış ve bu suretle bu konudaki yolsuzluk ortaya çıkarılmıştır.

(47) A.g.e., s.175.

(48) Hans Detlev Becker, "Die Arbeitsweise des Spiegel"; November 1960, Der Spiegel, Kasım 1960, s.6.

Spiegel muhabirlerine olayları araştırmak için tam yetki verilmiştir. Yalnız Spiegel muhabirleri günlerce haftalarca ortadan kaybolmak, tembellik ve beceriksizlikle suçlanma korkusu taşımadan yanlış bir iz peşinde koşabilme hakkını kendilerinde bulabilirler(49).

Bu arada resmi kaynakların, politikacıların ayrıntılı haber verme konusunda diğer dergilere oranla Spiegel'e daha verici davrandıkları görülmektedir. Spiegel redaktörlerinden birinin "Lawinen teorisi" olarak adlandırıldığı "Düşmanın söyleyeceğine en iyisi ben söyleyeyim, önemsizmiş gibi davranayım. Bu üçüncü bir cevabı doğurur" zihniyeti bu davranışta rol oynamaktadır.

Spiegel'in başarılarından söz etmek gerekiyorsa derginin yazarını muhabirini kendi imkanlarıyla yalnız bırakmadığını, daima yardımcı olduğunu belirtmemiz gerekir. Eger yazar için konunun ağırlığı söz konusu ise, gerekli görülen bir çalışma grubu büyük olanaklara sahip Spiegel kaynak merkezi ile, yılların deneyim ile ölçülmüş biçilmiş çok az esnekliği olan Spiegel makalelerinin kuralıyla yazara bir iskelet oluşturacak, ona bir çekil verecek imkanlar hazırlayarak yazarı destekler. Ayrıca Spiegel muhabirleri için tüm maddi imkânlar sınırsız olarak kullanılır. Bu konuda redaksiyonda çalışanlardan biri gerektiğinde "paranın sokağa atılabildiğini" söylemektedir(50).

Derginin yayın müdürü Hans-Detlev Becker, Spiegel'da pervasızca aşağı yukarı 3 40 oranında kağıt sepetine çalışıldığını söylemektedir. Bu, yazılı baskıya hazırlanmış on yazıdan yaklaşık dördünün derginin son aşamasında çıkarılması demektir. Redaksiyonun kendine özgü prensipleri nedeniyle tüm maddiyel ve formel ayıklamadan sonra acımasız bir kalite kontrolü uygulanmaktadır. Kapak konusunda (Titelgeschichte) eleme, genel selaksiyonlara göre daha ağırdır. Ele alınan iki başlık projesinden biri zar zor kapak konusu olur(51).

Başlangıçtaki bu kasti yüklenme ve daha sonraki eleme sanıyoruz ki, diğer yayın organlarına göre Spiegel-çalışma tarzının daha canlı daha uyanık olmasına yardımcı olmaktadır.

(49) Erich Kuby, Der Spiegel im Spiegel, Münih 1987, s.169-

(50) Erich Kuby, Der Spiegel im Spiegel, Münih 1987, s.23.

(51) Hans Detlev Becker, Die Arbeitsweise des : November 1960, Der Spiegel, Kasım 1960, s.6

Spiegel Çalışanları

REDAKSİYON

Gazeteciler	211
Gazeteci Olmayanlar	91

DÖKÜMANTASYON

Dökümantasyon Gazetecileri	69
Arşiv Teknikerleri	53

YAYINCILIK BÖLÜMÜ

Ticari ve Teknik Elemanlar ve	
Sınai Çalışanları	343
Toplam Çalışanlar	767

Buna Göre	Hamburg		BRD	Diğ Ülke	Toplam
	Yayınevi Bölümü	Diğer Bölümler	Hamburg Harici		
Redaksiyon ve Dökümantasyon	282	53	66	23	424
Yayıncılık	211	103	29	-	343
TOPLAM					767

KAYNAK : Der Spiegel / Allgemeine Informationen 1987.

G- SPIEGEL'DE DÖKÜMÜNLARIN ARŞİVLENMESİ

300'den fazla başlık altında -Gazete, halk dergileri, uzmanlık-dergileri ve informasyon hizmetleri "Spiegel" dökümantasyon servisinde 15 yabancı dilde değerlendirilmiştir :

220 gazete, dergi ve yazı bütün olarak (olduğu gibi) 100 tanesi film olarak arşivlenir.

Yaklaşık 18 Milyon Döküman - (Küfür olarak) teks arşivinde olup bunlardan 6 Milyonu mikrofilm halinde muhafaza edilmektedir.

Döküman arşivi toplam 5.033 metrelik raflarda muhafaza edilmektedir.

Yaklaşık 1.8 Milyon Resim - resim arşivinde ve 40.000 cilt kitap kütüphanede kayıtlıdır.

SPIEGEL, Avrupa'nın en zengin dökümanına sahip olan en büyük basın arşivi olarak kabul edilmektedir.

Spiegel'in Baskısı ve Dağıtımı

BASKI		MÜŞHA	% YÜZDE
Dağıtım Çekli		1.133.163	100.00
-sabit belli sayıda tek alıcılar			
(Aboneler ve okuyucu çevresi)	298.555		25.35
-tek satışlar	319.232	1.117.333	72.30
Bedelsiz alanlar ve reklam için verilenler	14.471		
Dunlardan Remisyonların Sayısı	733		
Artanlar, İspat için saklananlar		13.733	0.21
Arşiv için saklananlar		1.597	0.14
Toplam		1.133.163	100.00
Remisyon		145.387	12.33

Satış Yolları (sürüm)	Yurt İçi	Yurt Dışı	Toplam	% YÜZDE
Tek satışlar				
-Toptancılarca	593.631	150.534	749.235	65.12
-İstasyon satıcılarında	70.047	-	70.047	6.13
-Abonman	205.325	15.535	221.360	19.54
-Okuyucu Çevresi	77.191	-	77.191	6.81
	951.714	166.119	1.117.333	98.65
Bedelsiz ve Reklam için verilenler	12.920	813	13.733	1.21
Artan, ispat ve arşiv için saklanan	1.597	-	1.597	0.14
Toplam	966.231	166.937	1.133.163	100.00

1987 yılı ortalaması IVW

Spiegel'in

1947 den itibaren yıllık
ortalama baskı sayısı

1949 dan itibaren yıllık
ortalama satış baskısı

1947	22.662		
1948	65.123		
1949	85.925	1949	30.107
1950	96.776	1950	36.398
1951	116.032	1951	105.311
1952	134.246	1952	121.202
1953	153.756	1953	140.260
1954	131.274	1954	160.777
1955	210.535	1955	139.930
1956	254.301	1956	223.324
1957	293.091	1957	267.010
1958	322.557	1958	237.764
1959	366.040	1959	329.703
1960	385.433	1960	339.920
1961	430.479	1961	382.320
1962	510.376	1962	444.643
1963	551.340	1963	467.724
1964	612.421	1964	537.140
1965	639.952	1965	602.651
1966	825.794	1966	727.524
1967	961.244	1967	325.977
1968	1.019.375	1968	875.360
1969	1.056.346	1969	395.343
1970	1.030.606	1970	911.405
1971	1.072.984	1971	903.367
1972	1.062.320	1972	905.252
1973	1.061.250	1973	330.932
1974	1.060.737	1974	903.039
1975	1.044.644	1975	902.384
1976	1.058.265	1976	903.863
1977	1.034.774	1977	929.036
1978	1.097.214	1978	941.467
1979	1.103.510	1979	965.392
1980	1.142.411	1980	934.733

1981	1.113.842	1981	956.389
1982	1.111.261	1982	962.211
1983	1.101.086	1983	933.191
1984	1.071.005	1984	902.265
1985	1.086.777	1985	921.175

KAYNAK : Erick Kuby, Der Spiegel im Spiegel, Mnch 1987, s.136.

1947 ve 1948 yıllarına ait olarak yalnız baskı sayıları verilmiştir. Satış baskısında buna yakın bir rakamdır.

II- SPIEGEL'İN SATIŞI

Yurt İçinde

79	Gazete - Dergi toptancıları (dağıtıcıları) aracılığıyla 59.000 satış noktasına,
98	Dergi toptancıları aracılığıyla 141.400 Aboneye,
172	İstasyon Satıcılarına,
217	Okuyucu çevresi,
64.400	Doğrudan abonelere,

Yurt Dışında

108	Toptancılara (Dergi ithalatçıları)-
15.500	Doğrudan aboneye
1987	Haftalık satış ortalaması,

Yurt içinde 355.655

Yurt dışında 116.791

Toplam 972.446

Tek Satış Fiyatı

Spiegel'in yurt içindeki satış fiyatı 22 Şubat 1938'den bu yana 4.30 DM'tir.

I- SPIEGEL'İN TEKNİK ÜRETİMİ

52 sayıda ortalama Baskı Sayısı	1.134.454 adet
Yıllık Baskı Hacmi	14.595.412.914 basılı sayfa
Yıllık ortalama dergi başına Yaprak adedi sayısı	247 sayfa
Bundan redakte edilmiş sayfa kısmı	126 sayfa
Bundan ilan kullanılmış sayfa kısmı	121 sayfa
Yıllık Sayfa adedi	12.356 sayfa
Yıllık ortalama dergi ağırlığı	402 sayfa
1987 Kağıt Harcaması	29.696 ton
Haftalık ortalama kağıt sarfiyatı	571 ton

J- SPIEGEL'İN OKUYUCU YAPISI

1987 Media - Analyse sonuçlarından alınmıştır.

	Okuyucu (Milyon Olarak)	Yüzde
100 Spiegel Okurundan		
% 59'u Erkek	3.04	13.6
% 41'i Kadın	2.12	8.2

Yaş Grupları

%33	14-29 yaş	1.72	12.6
%41	30-49 yaş	2.10	13.7
%26	50-üstü yaş	1.34	7.0

Eğitim - Öğretim Durumu

%31	İlkokul	1.61	5.6
%32	İlkokuldan sonraki eğitim (Lise diploması yok)	1.66	12.8
%37	Lise mezunu, Yüksekokul, Fakülte	1.93	30.4

Aylık Net Gelir Dağılımı

%7	1.500 DM altında	0.35	6.6
%6	1500-2000 DM	0.33	5.6
%26	2000-3000 DM	1.31	9.1
%62	3000 DM ve daha yukarı	3.13	14.0

Spiegel'in Federal Eyaletlere Dağılımı

%6	Schleswig Holstein	0.31	14.8
%4	Hamburg	0.21	16.3
%14	Aşağı Saksonya/Bremen	0.70	11.0
%25	Nordrhein -Westfalen	1.32	9.9
%10	Hessen	0.51	11.8
%6	Rheinland - Pfalz	0.30	10.2
%1	Saarland	0.06	7.1
%15	Baden - Württemberg	0.76	10.9
%15	Bavyera	0.76	8.9
%4	Batı Berlin	0.23	15.7

Okuyucuların Meslek Grupları	Okuyucu (Milyon Olarak)	Yüzde
% 3 Şef, Küçük Patron, alt gruplarda yönetici serbest meslek	0.13	33,7
% 7 Küçük ve orta serbest çalışanlar	0.36	16.7
% 8 İdareci beyaz gömlekliler ve yüksek bürokratlar	0.41	29.1
%31 Diğer beyaz gömlekliler ve memurlar	1.59	15.3
%10 Kalifiye ve sade işçi	0.50	6.6
%1 Çiftçi (Köylü)	0.03	6.6

Söz konusu demokratik grupta Spiegel'in ulaştığı orandır.

K- SPIEGEL OKURLARININ DERGI ÜZERİNE GÖRÜŞLERİ

Bugün 5 Milyondan fazla Batı Alman vatandaşı Spiegel okumaktadır. Bu sayının %59'unu erkekler, %41'ini ise kadınlar oluşturmaktadır. Okuyuculardan %33'ü 14-49 , %26'sı ise 50 ve 50 yaştan üzerindeki kişilerdir.

Spiegel için bu rakamlar hiç şüphesiz yalnız övünç kaynağı olamaz. Dergi bu rakamlarla büyük reklam firmalarını ve onların müşterilerini kendine çekerek bu yoldan büyük para kazanmaktadır(52).

Spiegel okuyucusunun sosyo-demografik özellikleri ile ülke nüfusunun sosyo-demografik özellikleri kıyaslandığında dergi okuyucusunun, iyi eğitilmiş, mesleğinde ilerlemiş buna bağlı olarak iyi kazanç sahibi kişiler olduğu görülür. Tablo'dan da anlaşılacağı gibi medyanın kalitesi ile okuyucu kalitesi arasında bir ilişki bulunmakta, bu ilişki karşılıklı bir bağımlılığı meydana getirmektedir.

Okurlarının Spiegel üzerine olan düşüncelerinden birkaç örnek, (orijinal alıntılardır) bize Spiegel hakkında bazı fikirler verebilir; "Mukayese edebileceğim başka bir Alman gazetesi tanımıyorum". "Der Spiegel Federal Almanya'nın gerçekleri üzerine bizi aydınlatan tek kaynaktır".

"Federal Almanya'da Spiegel'in benzeri yoktur". Bu konuşmalardan sonuncusu artık derginin okuyucusu olmadığını söyleyen bir kişiye aittir.

Siyaset bilimci Wilment Haacke, haber-magazin Spiegel'i Almanya'nın politize olmuş bir dergisi olarak tanımlar. Ona göre eğer okuyucular da bu ortak kanıyı paylaşıyorlarsa bu ünü yaşatmak dergi için oldukça kolaydır.

Okuyucular, Spiegel'i demokrasinin bir mehenk taşı olarak görmekte-
dirler. "Eğer Spiegel olmasaydı demokrasinin varlığından şüpheye düşebilir-
dik". Ortak fikri birçok okuyucu mektuplarında ifade bulmaktadır(53).

(52) Erick Kuby, "Spiegel im Spiegel" , Wilhelm Heyne Verlag, Münih 1987, s.82.

(53) Atilla Kopa'sky, Gert Schukies, Hans Jürgen Witt, "Die Funktionen des Nachrichten magazins aus der Sicht des Lesers (der) Strassner. E. Fink Verlag, Münih 1975, s.265-266.

1970 yılında yapılmış olan araştırmada okuyucular Spiegel'in sosyal ve politik gruplara olan yakınlığını,

-O zamanın hükümeti (Brandt-Scheel	% 63
-SPD	% 61
-Genç Sosyalistler	% 29
-Sendikalar	% 27
-Öğrenciler	% 25
-İşverenler	% 12
-Zamanın Muhalefet Partisi (CDU/CSU)	% 7
-Kilise	% 2

şeklinde bulunmaktadır.

Bu sayılar 1973'te, derginin hükümetin sözcüsü olmadığı, (Sosyal Demokrat Parti / Hür Demokrat Parti) kendini SPD/FDP'ye yakın bulduğu, (Muhafazakar Hristiyan Demokrat Parti / Hristiyan Sosyal Birliği) CDU/CSU için, bu partilerin karşısında en büyük eleştirmen olarak yer aldığı şeklinde formüle edilmiştir(54).

Ancak bir partiyle Spiegel arasında partinin dergiyi kendi amaçları doğrultusunda kullanmasına olanak verecek bir bağ yoktur. Dergiyi çıkaranın (R.Augstein) bir ara FDP'den (Hür Demokrat Parti) parlamentoya girmeyi düşünmüş olması bu gerçeği değiştirmez.

R.Augstein bu konuda, "Spiegel bağımsız gazetecilerin ellerindedir ve hiç bir yerden yardım almaz.... Spiegel gazetecileri her yönden gelecek baskılar karşısında özgürdür". der.Dergi için bir partiye bağımlı olmak veya Frankfurter Allgemeine gibi büyük endüstri ve bankalara bağlı olma durumu söz konusu değildir(55).

(54) Atilla Kopa'sky, Gert Schukies, Hans Jürgen Witt, "Die Funktionen des Nachrichten magazins aus der Sicht des Lesers (der) Strassner. E.Fink Verlag, Münih 1975, s.266.

(55) Erick Kuby, "Spiegel Im Spiegel", Wilhelm Heyne Verlag, Münih 1987, s. 51.

Derginin konuları üzerine okuyucularının düşünceleri, onun hiç tartışmasız en aktüel dergi olduğu şeklindedir. Okuyuculara göre en aktüel konular Başkent Bonn'da gelişen olaylardır. Okuyucuların %90'ı haberleri aktüel bulmaktadır. Ancak %2 gibi küçük bir azınlık derginin haberlerinin aktüel olmadığını söylemektedirler. Dergideki diğer konular ise okuyucuların %50'si tarafından güncel bulunmaktadır(56).

Okurların %86'sı başkent Bonn üzerine olan haberleri güncel bulurlar. Aynı şekilde %71'i dış haberleri %76'sı ise ekonomi üzerine olan konuları çok iyi bulurlar. Tüm okurların üçte ikisinden fazlası derginin haberlerinin "doğru politikası" ve diğer haberlerde de olduğu gibi "objektif" ve "gayet anlaşılır" olduğunu söylemektedirler. Yine okurların yarısından fazlasının görüşü "Der Spiegel'in tabuların üzerine giden bir dergi" olduğu şeklindedir. Karl Jaspers "eğer Spiegel olmasaydı Almanya'nın gerçekleri üzerine daha az haber sahibi olurduk" şeklinde yazmaktadır. Her üç okuyucudan biri ise "Spiegel genellikle önemli olaylarda bizi diğer dergilerden daha önce aydınlatır". düşüncesine sahiptir(57).

Spiegel'in bunca kişi tarafından okunmasının nedenleri arasında okuyucusunu düşünme zahmetinden kurtarması akla gelebilir. Ancak dergi piyasasında Hör-Zu'dan Bunte'ye kadar birçok dergi beyinsiz okuyucu kazanma çabasında olduğu halde yine de Spiegel gibi %37 gibi bir oranla 1.880.000 tahşilli okuyucuyu kendine çekememektedir(58).

(56) Atilla Kopa'sky, Gert Schukies, Hans Jürgen Witt, "Die Funktionen des Nachrichten magazins ous der Sicht des Lesers (der) Strassner. E.Fink Verlag, Münih 1975, s.266-267.

(57) Atilla Kopa'sky, Gert Schukies, Hans Jürgen Witt, "Die Funktionen des Nachrichten magazins ous der Sicht des Lesers (der) Strassner. E.Fink Verlag, Münih 1975.

(58) Erich Kuby, "Spiegel im Spiegel" , Münih 1987, s.32.

L- SPIEGEL'İN DIŞ ÜLKELERDEKİ OKUMA ORANI

Der Spiegel 164 ülkeye dağıtılmaktadır.

Avrupa

İsviçre ve Lichtenstein	41.611
Avusturya	30.301
Fransa	13.275
İspanya ve Portekiz	11.028
İtalya	10.553
Hollanda	4.438
Yunanistan	4.207
Balkanlar ve Doğu Bloku	4.149
Lüksemburg	4.102
İngiltere ve İrlanda	4.093
Belçika	3.768
Danimarka	2.801
İsveç	2.191
Norveç	1.962
Finlandiya	1.320
İzlanda	266

1140.365

ABD	6.579
Afrika	5.568
Asya	3.916
Yakın Doğu	3.186
Güney Amerika	3.026
Kanada	1.736
Orta Amerika	1.004
Avustralya ve Yeni Zelanda	739

166.119

1987 yılına ait ortalamalar.

Yurt dışı baskıları ülkelerdeki seyahat durumlarına bağlı olarak mevsimlere göre değişiklik göstermektedir. Yurtdışı satış oranı %12 ile 19 arasında-
rındadır.1987 yurt dışı satış oranı ortalama %15'tir.

M- SPIEGEL HAKKINDAKİ ELEŞTİRİLER

"Skandal mecmuası", "Leş kargası", "Nihilizmin Trompetçisi", "Demok-
rasinin'alameti farikası" olarak adlandırılan Der Spiegel,

-Daima tenkitçi tavır göstermesi,

-Tek yanlı malûmat vermesi,

-Dolayısıyla yanlış haber vermesi, gibi nedenlerden dolayı eleş-
tirilmektedir. Bu eleştirilerde kısmen de olsa gerçek payı bulunmaktadır.

Dergi, bilinçli olarak madalyonun diğer yüzünü göstermeyi kendine görev edin-
miştir(59).

Spiegel'e karşı yöneltilen genel bir suçlama, derginin yayınlarında
görülen döneklilik ve kararsızlıktır. Spiegel'in haberleri, fikirleri, değer-
leri ve gerçekleri karıştıran bir dergi olduğu ortadadır. 5 Aralık1933 ta-
rihli Başbakan Helmut Kohl ile ilgili bir yazıda şu cümleler göze çarpmakta-
dır : "Helmut Kohl'ün bir sıkıntı anındaki kuvvetinin kaynakları -Hiçbir şey
yapmak, oturmak, zaman kazanmaktır". Küğümseme ve alaycı bir üslup taşıyan
bu satırlar, bir hakikat haberi değil olsa olsa subjektif bir karalama ola-
yıdır. Spiegel, politikacıları ve herşeyden önce CDU/CSU'yu gülünç düşünme
çabaları ile eleştirilere neden olmaktadır(60).

Spiegel hakkındaki eleştiriler : "O Doğu Berlin'in talimatı ile
çalışmaktadır". (CDU-Milletvekili Bausch), "O, satın alınabilir bir Batı
Alman dergisidir". (Sovyetler Birliği Askeri gazetesi Roter Stern), "Alman.
Çok Solda, Adenauer'e karşı, Spiegel" (Elseviers Weelsbland-Amsterdam). "Spi-
egel politik olarak sağdadır". (Nieuwe Rotterdamse Courant, Martin Löffler'in
-Basın Teşkilat Kanunu Esasları. Örnek durum Spiegel- kitabından(61).

(59) Hermann Meyn, Massenmedien in der Bundesrepublik Deutschland, Berlin 1935,
s.57.

(60) A.g.e., s.57.

(61) Erick Kuby, Der Spiegel im Spiegel, Münih 1937, s.50. .

Bugün artık arada bir National Zeitung'un iftira kampanyaları dışında bu atıflarda bulunulmamaktadır. Yazar Erich Kuby'ye göre akılsız gözlemler tarafından "sol" içerikli bir dergi olarak nitelenen Spiegel bugün için altmış yılların dergisinden farklı bulunmakta ve bu nedenle okurlarının eleştirisine neden olmaktadır. Erich Kuby, "Nein" (hayır) diyen bir dergi olarak daha önceleri yanlış bir biçimde aşırı sol olarak nitelenen derginin aslında ortanın solunda yer aldığını söylemektedir. Yazar, eğer Spiegel'i "Demokrasinin savunucusu" olarak görüyorsak onun kapitalizmi en iyi toplum düzeni olarak görmesini ve savunmasını da kabullenmemiz gerekir demektedir(62).

Spiegel kendini ortanın solunda, liberal - plüralist olarak tanımlamakta, eski si gibi atak ve cesur olmaması konusunda : "Adenauer rejiminin sona ermesiyle değişiklikler oldu. Belki bir normalleşme olduğu için Spiegel saldırı alanlarını yitirdi. O da bu normalleşme içinde tavrını aldı. Ama bu onun kişilik haklarının korunması kanununun çıkmasında, "gizli dinleme olayları"nda ve buna benzer devleti ilgilendiren konularda yine kayda değer rol oynamasını engellemiştir". şeklinde açıklama yapmaktadır. Bugünün dergisinin ağırlık noktasının haber mi yoksa hala muhalefet mi olduğu sorusunu ise, bu tür bir haber dergisi daima %51 oranında hükümete karşı olmalıdır şeklinde cevaplanmaktadır(63).

Sonuçta Spiegel topladığı haberlerle ve Federal Almanya'nın siyasi hayatı üzerindeki etkileri ile güçlü bir gazetecilik örneği sergilenmekte ve büyük kazançlarından dolayı hükümet etkisi dışında kalmaktadır(64).

Sanıyoruz bugün dergi için yapılan tanımlamaların -yoksa bu da bir eleştiri mi- içinde en doğrusu Der Spiegel'in artık Almanlar için bir "ausgewohnheit" (Alışkanlık) olduğudur.

(62) Erick Kuby, Der Spiegel im Spiegel, Münih 1987, s.107.

(63) Eva Kohlrusch, "30 Jahre Spiegel" WDR II/ Zeitzeichen 9_00 - 9_15 (Radyo Metni).

(64) İsmet Giritli, "Günümüzde Haberleşme ve Bazı Sorunları", Filiz Kitabevi, İstanbul 1984, s.118.

S O N U Ç

Alman basınının uzun bir geçmişi vardır. İlk basınevini Gutenberg sayesinde Almanya'da kurulduğunu, yine Avrupa'da ilk olarak gazetenin bu ülkede çıkarıldığını görüyoruz. Ancak bugünkü gazetelerin ve dergilerin hiçbirinin uzun ve kesintisiz bir geçmişi yoktur. Günümüz Alman basını İkinci Dünya Savaşından sonra ortaya çıkmış ya da yeniden düzenlenmiş gazete ve dergilerden oluşmaktadır.

Alman Basınının özelliklerinin başında günlük basının zenginliği (özellikle dergiler bakımından), ulusal basının değil yerel basının güçlüğü, yerel basın arasında işbirliğinin geliştirilmiş olması, basının reklamlara bağımlı olması ve tekelleşme olayının ciddi boyutlarda oluşu gelmektedir.

İkinci Dünya Savaşının sonrasında hızla gelişen basın için gelecekte en büyük tehlike elektronik Kitle İletişim Araçlarının gittikçe önem kazanması olayıdır.

Bugün 14 yaşın üzerindeki bir Alman vatandaşı bir günde ortalama yarım saat saat gazete okumakta iken, iki saat radyo dinlenmekte ve iki saat kadar uzun bir sürede televizyon seyretmektedir. Ancak Batı Almanya'da televizyonunun yalnız eyaletler ve ülke çapında olması nedeniyle yerel ve bölgesel haberler sadece basın tarafından iletilmekte dolayısıyla yazılı basın henüz varlığını önemle sürdürmektedir.

Batı demokrasilerinde basın kamuoyunun yalnız sesi olarak kalmayıp kamuoyunu aynı zamanda yönlendirmektedir. Basının kamuoyunun sesini duyurma fonksiyonu aynı zamanda rejim yönünden de bir emniyet sübubu durumundadır. Zira bu yolla halktan gelen tepkiler zamanında saptanarak devlet yönetiminden sorumlu olan makamların ve kişilerin dikkati çekilmiş olmaktadır. Devlet politikası yönünden böyle önemli bir fonksiyonun ancak özgür basın

tarafından yerine getirilebileceği açıktır.

Bugünün özgürlükçü demokrasilerinde devlet yönetimini elinde bulunduranların toplumsal ve siyasal güçler tarafından sürekli olarak denetlenmesiyle sağlıklı bir demokratik düzenin sağlanabileceğine inanılmaktadır. Demokratik hukuk devletinde basın fonksiyonlarından biri de budur.

Bu nedenle, Alman Federal Anayasa Mahkemesi bir kararında belirttiği gibi "Özgür, devlet gücü tarafından güdülmeyen ve sansüre tabi olmayan bir basın özgürlükçü devletin temel egesidir; özellikle düzenli biçimde yayınlanan politik basın modern demokrasi için zorunludur".

Batı toplumları içinde oldukça trajik deneylerden geçmiş, Nasyonal Sosyalizm döneminde düşünce özgürlüğü yönünden ağır kısıtlamalar uğramış, aldatılmış, bölünmüş Almanya, İkinci Dünya Savaşından sonra basına geniş hak ve özgürlükler tanımıştır.

Uluslararası Basın Enstitüsü (IPI), Batı Almanya'yı özgür basının demokrasinin vazgeçilmez temeli olduğu bilincinde bir ülke olarak basın özgürlüğünün koruyucusu ender ülkelerden biri olarak görmektedir.

Ancak bunların yanı sıra basını kontrol altında tutma çabalarının günümüz Almanya'sında sürmekte olduğunu söylemek pek de yanlış olmamaktadır. Alman basınında zamanın savunma bakanı Strauss ile ilgili bir yazısı nedeniyle "Spiegel" dergisinin gazetecilerinin tutuklanması, bazılarının mahkum olması, derginin vatan hainliği ile suçlanması, çok sayıda dökümana el konması Hitler dönemine ait bir hikaye değildir. Ve Spiegel olayı bu olayların ilki ve sonuncusu da olmayacaktır. Bu olaydan on yıl sonra hem de Sosyal Demokrat Parti Başkanı Willy Brandt, Ekonomi Bakanı Karl Schiller'in yazdığı gizli istifa mektubunu ele geçirip yayınladığı gerekçesiyle 9 Ağustos 1972'de Quick dergisinin Münih ve Bonn'daki bürolarında araştırma yapılmasını emretmiştir.

Devletin basın özgürlüğünün altını oyan bur müdahalelerine günümüzden pek çok örnek vermek mümkündür.

Ancak sonuçta Batı Almanya'da basın büyük tröstlerin kontrolünde de olsa basın özgürlüğünün kullanılması uygulamada sermayenin kısıtlanmasına da uğramış bulunsa, hiç değilse rejimin temelinde özgürlüğün varlığından söz edebilir. Böyle olmasaydı- yazar Johannes Gross tarafından da belirtildiği gibi "Der Spiegel" kamuoyunun bir kısmı olmanın ötesinde bağımsız bir Alman kurumu olma özelliğini nasıl kazanırdı.

B İ B L İ Y O G R A F Y A

- AUGSTEIN, Rudolf : "Ein Bericht Rudolf Augsteins über den Spiegel", (in) DER Spiegel, 1954.
- BECKER, Hans Detlev : "Die Arbeitsweise Des Spiegels : November 1960", (in) Der Spiegel, 1960.
- DENOYER, Pierre : Modern Basın , Çev. Adnan Cengil, İstanbul 1963.
- DIETER, Heinz : Bulka M.A, Lücking Susanne (der) Tatsachen über Deutschland, Die Bundesrepublik, 4B, Lexikon, Bertelsmann Gütersloh, 1973.
- DORSCH, Petra : "Ohne Zeitung ist das Leben nicht auszuhalten", Süddeutsche Zeitung, (23 Mart 1978).
- ERTUĞ, Hasan Refik : Basın ve Yayın Hareketleri Tarihi , İstanbul 1970.
- HELLACK, George : Presse und Rundfunk in der Bundesrepublik Deutschland (der) Neuber Manfred, Weber Wolfgang, Sonderdienst SO 3 - 87, Bonn, 1937.
- İÇEL, Kayıhan : Kitle Haberleşme Hukuku , 2B, İ.Ü.B.Y.Y.O. Yayınları 1, İstanbul 1985.
- İNÜCÜ, M.Muri : Basın ve Yayın Tarihi , İ.İ.T.İ.A.Nihad Sayar-Yayın ve Yardım Vakfı Yayınevi İşletmesi Yayınları No: 253/511, İstanbul, 1973.
- FISCHER, Heinz Deitrich : Die Grossen Zeitungen, Münih 1966, s.192-214.
- GİRİTLİ, İsmet : Günümüzde Haberleşme ve Bazı Sorunları , Filiz Kitabevi, İstanbul, 1984.

- KOSZYK- Kurt : Karl Hugo Pruys, Handbuch der Massencomunikation, Münih, 1981.
- KANPP, Peter : Presse - Hörfunk - Fernsehen Funktion Wirkung, Dipa Verlag, 1979.
- KUBY, Erich : Spiegel im Speigel Wilhelm Heyne Verlag, Münih, 1987.
- KOHLRUSH, Eva : 30 Jahre Spiegel WDR II / Zeitzeichen 9_00 - 9_15 (Radio Metni).
- KOCABAŞOĞLU, Uygur. : "Basın Özgürlüğünün Engellenmesi", Sansür Tarihi Tarih ve Toplum, Yıl 4, Cilt VII. s.37, İletişim Yayınları, İstanbul, 1987.
- KOPA'SKY, Atilla : Schukies Gert, Witt Hans, Jürgen Die Funktionen des Nachrichtenmagazins aus der Sicht des Lesers (der) Strassner. E. Fink Verlag, Münih, 1975.
- LA ROCHE, Walter Van ve Maassen Ludwig : Massenmediens, Fakten, Formen, Funktionen in der Bundesrepublik Deutschland, C.F. Müller Juristische Verlag, Heidelberg, 1983.
- MC LUHAN, Marshall : Die Gutenberg - Galaxis Das Ende des Zeitalters Düsseldorf, Viyana, 1958.
- MARTINI- Jürgen Bernd : (der), Journalisten Jahrbuch '83, Ölschäger Verlag, 1 B, Münih, 1987.
- MEYU, Hermann : "Massenmedien in der Bundesrepublik Deutschland", 2 B Colloquim - Verlag, Berlin, 1985.
- PERİN, Cevdet : Tarih Boyunca Düşünce ve Basın Remzi Kitabevi, İstanbul, 1974.
- RATZKE, Dietrich : Handbuch der neuen Medien 2 B, DVA Verlag, Stuttgart, 1984.
- ROGGE, Joachim : "Presse, Die Vierte Gewalt Im Staat" Bizim Almanca - Unser Deutsch, Yıl 4, (Mart 1988)

ONARAN, Alim Şerif : 'Kamuoyu' , Filiz Kitabevi, İstanbul, 1984.

TOKGÖZ, Oya : Temel Gazetecilik , Ankara Üniversitesi SBF. Yayınları,
476, Ankara, 1981.

Y. G.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

